Адыгэ макъ

№ 63 (19828)

2011-рэ илъэс

ГЪУБДЖ

МЭЛЫЛЪФЭГЪУМ и 5

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИӀЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Агъэнэфэгъэ планым дештэ

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакӀущынэ Аслъан цӀыфхэм япсауныгъэ зыщапсыхьан алъэкӀыщт комплексэу къутырэу Гавердовскэм идэхьагъу дэжь щашӀынэу рагъэжьагъэм тыгъуасэ щыӀагъ. Непэрэ мафэхэм яхъулӀэу Ӏофхэр зэрэлъыкӀуатэхэрэм, псэолъэшӀхэм япшъэрылъхэр зэрэзэшӀуахырэм республикэм ипащэ защигъэгъозагъ.

Зигугъу къэтшӀыгъэ объектым ишӀын 2010-рэ илъэсым рагъэжьагъ. ЧӀыгу гектари 9-м тетыщт комплексыр аужырэ шапхъэхэм адиштэу зэтырагъэпсыхьан гухэлъ яӀ. Джыдэдэм ащ коммуникациехэр ращэлӀэгъахэх, къашӀыхьанэуи рагъэжьагъ. ЗэкӀэмкӀи мы объектым игъэпсын сомэ миллион 500 фэдиз пэӀухьанэу ары зэрагъэнэфагъэр. 2010-рэ илъэсым республикэ бюджетым къытӀупщыгъэ сомэ миллион 60-м ехъур зищыкӀагъэм пэӀуагъэхьагъ, 2011-рэ илъэсым джыри сомэ миллион 40 фэдиз къытӀупщыщт. Унэм ыпкъ загъэуцурэ нэуж гъучӀ конструкциеу тонн 700-м къехъурэр— партиеу «Единэ Россием», нэмыкӀ ахъщэу хэкӀодэщтыр федеральнэ гупчэм къатӀупщынэу ары зэрэзэзэгъыгъэхэр. АР-м физическэ культурэмкӀэ ыкӀи спортымкӀэ и Комитет итхьаматэу Хьасанэкъо Мурат къызэриӀуагъэмкӀэ, жъоныгъуакӀэм ыгузэгухэм адэжь ахъщэр республикэм къыӀэкӀэхьанэу ригъэжьэщт.

— Комплексыр гъэпсыгъэным пае федеральнэ гупчэм дэтшӀыгъэ зэзэгъыныгъэхэр шӀокӀ имыӀэу дгъэцэкӀэнхэ фае, — къыӀуагъ ТхьакӀущынэ Аслъан. — Псэуалъэу тшӀырэм цӀыфхэмкӀэ мэхьанэшхо зэриӀэр къыдэтлъытэзэ, ар шэпхъэшӀухэм адиштэу, охътэ кӀэкӀым дгъэпсынур пшъэрылъ шъхьаӀ. Непэ федеральнэ гупчэр ӀэпыӀэгъу къызэрэтфэхъурэр, зэгурыӀоныгъэ тазыфагу зэрилъыр дгъэфедэнхэ фае. Илъэсэу тызыхэтыр имыкӀызэ комплексым ишӀын тыухынэу тыщэгугъы.

***

Мы мэфэ дэдэм АР-м и Президент гъэцэкӀэжьынхэр зэрашӀылӀэгъэ республикэ стадионымрэ ащ къыпыщылъэу къашӀырэ бассейнымрэ ащыӀагъ. Стадионым епхыгъэ гъэцэкӀэжьынхэр зэрэлъыкӀуатэхэрэм уигъэрэзэнэу зэрэщытыр, планэу агъэнэфагъэм ар зэрэдиштэрэр ТхьакӀущынэ Аслъан къыхигъэщыгъэх. 2010-рэ илъэсым къыкӀоцӀ псэолъэшӀхэм къафатӀупщыгъэ сомэ миллиони 130-м ехъурэр зищыкӀагъэм пэӀуагъэхьагъ. Футбол ешӀапӀэр ыкӀи къызыщачъыхьэрэ гъогухэр аужырэ шапхъэхэм адиштэхэу агъэпсыгъэх. КъокӀыпӀэ трибунэм изэтегъэпсыхьан ыкӀэм фэкӀо, къохьапӀэм щыӀэ трибунэм ишӀын фежьагъэх. Къэнэгъэ ӀофшӀэнхэри зэшӀохыгъэ зэрэхъущтхэм уицыхьэ тебгъэлъы хъущт. Профессиональнэ спортсменхэм адакӀоу, кӀэлэцӀыкӀухэу есыкӀэ зэзыгъашӀэ зышӀоигъоохэм, нэмыкӀхэми бассейныр атегъэпсыхьагъэу зэрэщытыщтыр ыкӀи ащ ишӀын планым диштэу гъэцэкӀагъэ зэрэхъущтыр ТхьакӀущынэ Аслъан къыхигъэщыгъэх. АщкӀэ пшъэрылъ гъэнэфагъэхэр псэолъэшӀхэм къафигъэуцугъ.

— Физическэ культурэмрэ спортымрэ республикэм защиушъомбгъуным, цӀыфэу ащ пыщагъэхэм япчъагъэ нахьыбэ шӀыгъэным пае мы объектхэм мэхьанэшхо зэряӀэм щэч хэлъэп, — къыӀуагъ зэфэхьысыжьхэр къышӀыхэзэ Президентым. — Ар къыдэтлъытэзэ, ӀофшӀэнхэр джыри нахь псынкӀэу зэхэтщэнхэ, цӀыфхэр къызэрэтщыгугъыхэрэр къэдгъэшъыпкъэжьын фае.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Адыгеим икъушъхьэхэр къакӀухьагъэх

Адыгеим ичӀыпӀэ дахэхэр, туризмэм ылъэныкъокӀэ амалэу иӀэхэр, чӀыопсым ибаиныгъэ, тыкъэзыуцухьэрэ дунаим идэхагъэ нахь игъэкӀотыгъэу къэгъэлъэгъоным апае республикэм и СМИ-хэм яӀофышӀэхэм пресс-тур афызэхащагъ республикэм ижурналистхэм я Союзрэ Мыекъопэ районым игъэзетэу «Маяк» зыфиӀорэм иредакциерэ.

— Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакӀущынэ Аслъан иӀэнатӀэ зыӀухьагъэм иапэрэ мафэхэм къащегъэжьагъэу республикэм и Правительствэ иӀофшӀэнкӀэ анахь ынаӀэ зытыригъэтын фэе лъэныкъохэр къыхигъэщыгъэх. Ахэм зыкӀэ ащыщ туризмэм зегъэушъомбгъугъэныр. Иамал къызэрихьэу а пшъэрылъым фэлажьэ АР-м ижурналистхэм я Союзи, — еӀо ащ итхьаматэу Дэрбэ Тимур.

Илъэсым исыд фэдэрэ лъэхьани Адыгеим ичӀыопс зэрэдахэр, тикъушъхьэхэр зэрэхъопсагъохэр пресс-турым хэлэжьагъэхэм нэрылъэгъу къафэхъугъ. Поселкэу Каменномостскэм щыӀэ Хьаджэхъу къушъхьэ тӀуакӀэу хьишъэ гъэшӀэгъоныбэ зыпылъым, турист комплексыкӀэу «Горное настроение» зыфиӀорэм журналистхэр ащыӀагъэх, джащ фэдэу къушъхьэтхэу «Лэгъо-Накъэ» къекӀолӀагъэх, ащи гъэшӀэгъоныбэ щалъэгъугъ.

Непэ туризмэм зиушъомбгъуным пае республикэм амалышӀухэр зэриӀэкӀэлъхэр бэмэ къыхагъэщы. Мыекъопэ районым хьакӀэщхэр, зыгъэпсэфыпӀэ чӀыпӀэхэр къыщызэӀуахых, ахэм гъэстыныпхъэ шхъуантӀэр, электричествэр, псыр аращалӀэ, гъогухэр, лъэмыджхэр ашӀых ыкӀи зэтырагъэпсыхьажьых, ащ дакӀоу инфраструктурэми хэхъоныгъэхэр ешӀых. Турист кластерэу агъэпсыщтым ишӀуагъэкӀэ инвесторэу республикэм къихьащтхэм япчъагъи зэрэхэхъощтым уицыхьэ тебгъэлъы хъущт.

(Тикорр.).

Бжыхьасэхэм ащяшӀушӀэгъахэх

Адыгеим мэкъу-мэщымкӀэ и Министерствэ къызэритыгъэмкӀэ, мэлылъфэгъум и 4-м ехъулӀэу республикэм ирайонитӀумэ бжыхьэсэ зэфэшъхьафхэм минеральнэ чӀыгъэшӀухэр аӀэкӀэгъэхьэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ ӀофшӀэныр ащызэшӀуахыгъ. Джэджэ районым гектар мин 31-мэ, Шэуджэн районым гектар мин 17,3-мэ къащагъэкӀыгъэ бжыхьасэхэм минеральнэ чӀыгъэшӀухэр аӀэкӀагъэхьагъ.

Бжыхьэ коцым ешӀушӀэгъэныри а районитӀур ары апэу зыщаухыгъэр. Адрэ районхэм коцэу яӀэм ипроцент пчъагъэу зыщяшӀушӀагъэхэр: Кощхьаблэр — 98-рэ, Тэхъутэмыкъуаер — 93-рэ, Теуцожьыр — 92-рэ, Мыекъуапэр — 91-рэ, Красногвардейскэр — 90-рэ.

Мыекъопэ районыр мыхъумэ, адрэ районхэм хьэм минеральнэ чӀыгъэшӀухэр ӀэкӀэгъэхьэгъэныр ащаухыгъ. Рапсым ешӀушӀэгъэныри райониплӀымэ ащызэшӀуахыгъ.

Непэ ехъулӀэу республикэм зэкӀэ къыщагъэкӀыгъэ бжыхьэсэ зэфэшъхьаф гектар мини 107,5-рэ фэдизым щыщэу зэшӀушӀагъэхэр гектар мини 101-м къехъугъ.

ЛӀЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

Театрэмрэ уахътэмрэ

«Мэдэям» Москва щеплъыхь

ТелефонкIэ къатыгъ. Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэ Москва щыI. Спектаклэу «Мэдэяр» тиартистхэм Урысыем икъэлэ шъхьаIэ къыщагъэлъэгъощт.

АР-м культурэмкIэ и Министерствэ иотдел ипащэу Шъхьэлэхъо Светланэ тызэрэщигъэгъозагъэу, республикэм икIыгъэ купыр Москва зынэсым, дахэу къыщыпэгъокIыгъэх, пресс-зэIукIэ щызэхащагъ. Пьесэу «Мэдэяр» зытхыгъэу США-м щыпсэурэ Нэтхъо Къадыри Москва къэкIуагъ. Режиссерэу ТхьакIумэщэ Налбый игъэуцугъэ спектаклэу «Мэдэям» Москва непэ щеплъыщтых.

ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

УедэIу зэпытыгъэми уезэщырэп

Орэдусэу Г. Пономаренкэм ыцIэкIэ лъэпкъ орэдым икIи романсхэм яфестиваль-зэнэкъокъу бэмышIэу Краснодар щызэхащэгъагъ. Ащ орэдыр зикIэсэ ныбжьыкIабэ къекIолIагъ.

Орэд зэнэкъокъум хэлэжьагъ АдыгеимкIэ поселкэу Тульскэм искусствэхэмкIэ иеджапIэ щеджэрэ пшъэшъэжъыеу Ангелина Касумовар.

Ангелинэ орэдкъэIокIэ шэпхъэ инхэм афэзыгъасэрэр, ащкIэ ухьазырыныгъэ дэгъу езыгъэгъотырэр икIэлэегъаджэу Шъхьабэцэ Сыхьатбый Мэзанэ ыкъор ары.

Фестивалыр тIоу гощыгъагъэ: апэрэ чэзыум хэлажьэрэ пэпчъ Г. Пономаренкэм изы орэд къыIон фэягъэ, ятIонэрэ чэзыур романсхэм афэгъэхьыгъагъ.

Адыгеим икIыгъэ орэдыIо цIыкIоу илъэс 12 зыныбжь Ангелина Касумовам, апэрэмкIэ, орэдэу «Над Кубанью солнышко встает» ыкIи Дж. Перголези иариеу «Если любишь...» ригъэдэIугъэх. ЯтIонэрэмкIэ, урыс лъэпкъ орэдэу «Чернобровый, черноокий» ыкIи М. Глинка иромансэу «Люблю тебя, милая роза» зыфиIорэмрэ къыIуагъэх, бэрэ Iэгу фытеуагъэх. Ымакъэ къабзэ, дахэ, уедэIу зэпыты пшIоигъу.

Жюрим игъоу зэрилъытагъэм тетэу, фестиваль-зэнэкъокъум, Ангелина Касумовар ятIонэрэ чIыпIэм илауреат щыхъугъ. Ахъщэ шIухьафтыни къыратыгъ.

Пшъэшъэжъыер академическэ орэдкъэIуакIэм фэзыгъэсэрэ кIэлэегъаджэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артистэу Шъхьабэцэ Сыхьатбый ыкIи иконцертмейстерэу Лилия Хомутовар сэнэхьатым фытегъэпсыхьагъэхэу, ныбжьыкIэхэр дахэу зыльащэхэу жюрим ылъытагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Зыфэдэр язгъашIэ сшIоигъу

Илъэс 15 фэдиз хъугъэ аскъэлаехэм ефэндэу зытиIэр Хъот Бэчмызэ. Мы ефэндым сыкъытегущыIэнэу сыгу къыхэкIыгъэр гъунэгъу къуаджэ горэм бэмышIэу хьадагъэм сызэкIом ыуж. Мыщ фэдэ Iофхэр зэзгъэфэнхэу сиIоф хэлъэп, ау тичылэ ефэндым къесIолIэн сэшIэшъ, ар зыфэдэр цIыфхэм язгъашIэ сшIоигъу.

Бэчмызэ кIэлэ дэдэу диныр ылэжьынэу ригъэжьагъ. Адыгэ шъолъырым зыфэдэ имысыгъэ ефэнд цIэрыIоу Емыж Мосэ Аскъэлае щыщ кIалэхэу диным игъогу тырищагъэхэм ар ащыщ. Ары къуаджэм дэсхэр зэхэгущыIэжьхи, Бэчмызэ елъэIухи ефэнд пшъэрылъхэр зыкIыфагъэзагъэхэр. Ефэндэу зэхъуи, ащ ыпэкIи Бэчмызэ иIоф зыхэмылъым хэгущыIагъэп, Алахьталэм ащ шIошъхъуныгъэу фыриIэм тетэу мэпсэу.

Лъэхъанэу тызыхэтым, гухэкI нахь мышIэми, бэ дунаим ехыжьырэр, мазэм нэбгырэ пчъагъэ ащ ыгъэтIылъыжьэу къыхэкIы. Ары пэпчъ «Машинэ къыслъэрэкIуи серэщ» ыIорэп, ежь-ежьырэу макIо, къин зиIэм деIэ, къытефэрэр къешIэшъ, къыдэкIыжьы. Зы сомэ е зы лы такъыр зыми Iихырэп, хэт сыд ыIуагъэкIи ежь изекIуакIэ зэблырагъэхъун алъэкIыгъэп непэ къызынэсыгъэм.

Бэчмызэ зыгорэхэр зэригъафэхэу, иIоф зыхэмылъым хэгущыIэу щытэп. Дин шапхъэхэм афэгъэхьыгъэу еупчIыхэмэ, ежь ышIэрэм тетэу джэуап къаретыжьы, ау «мары зэрэщытын фаер нахь, нэмыкIэп» ыIорэп.

Бэчмызэ хъупхъэу иунагъо щэлажьэ, ежь илэжьыгъэ хьалэл нэмыкI иунэ рихьэрэп. Тиефэнд бэмышIэу Чабэм щыIагъ, ажкырэ купэу ащ кIуагъэхэм ахэтыгъ. Илъэс пчъагъэм лажьи мылъкоу ыугъоигъэм къыхихынышъ, Чабэм кIонэу ащ зырехъухьэм, илъфыгъэхэр къыугъоихи ариIуагъ: «Мары шъо къышъутефэрэр, мыр сэ къыстефэрэр ары. Рэзаджэ шъумыхъумэ, мыщкIэ сэ Чабэм сыкIо, хьадж сшIы сшIоигъу». Къаигъэ фэхъун, зымыдэн, ащ дезымыгъэштэн унагъом къикIыгъэп, ащ фэдэ зыIон ахэм ахэтэп. Джаущтэу яIорэ яшIэрэ зэхэлъэу Бэчмызэ ежь иахъщэкIэ Чабэм кIуагъэ, хьадж къышIи псаоу къэкIожьыгъ. Джары хьадж зэрэпшIынэуи щытыр.

Алахьталэм фэшъыпкъэу ылэжьырэ диныр федэ фишIынэу тыфэлъаIо, бэгъашIэ хъунэу фэтэIо.

БЭГЪУШЪЭ Щэрифат. Аскъэлай.

КIЫКI Юрэ Джамболэт ыкъор псаоу къытхэтыгъэмэ илъэс 70-рэ хъущтыгъэ

УзытхэкIыжьыгъэм щегъэжьагъэу тищыIэныгъэ пкIэ имыIэжьэу, хьылъэу хъугъэ. Къинэу къытфыкъокIыгъэм теуцолIэн тлъэкIырэп. ЕгъэшIэрэу утхэкIыжьыгъэми, лъэуж дахэ чIым къытеунагъ. Шоу пшIагъэхэмкIэ цIыфхэм агу укъинагъ.

Игупсэхэмрэ иныбджэгъухэмрэ

«Интерралли Шъхьагуащэ-2011»-м ипэгъокI

Хэлэжьэщтыр 400-м къыщыкIэщтэп

«Интерралли Шъхьагуащэ-2011»-рэ зыфиIорэ зэнэкъокъур Адыгэ Республикэм щызэхащэщт. Къыблэ шъолъырым, Адыгеим яззIукIэгъухэр мэлылъфэгъум и 27 — 30-м щыIэщтых. Дунэе зэнэкъокъур жъонырыгъуакIэм и 1 — 3-м зэхащэщт.

Адыгэ Республикэм и Правительствэ зычIэт Унэм щыкIогъэ зэхахьэм АР-м туризмэмкIэ и Комитет итхьаматэу, зэнэкъокъум изэхэщэнкIэ Iоф зышIэрэ купым ипащэ игуадзэу Владимир Петровым ипэублэ гущыIэ къыщыхигъэщыгъ зэнэкъокъум игъэкIотыгъэу зызэрэфагъэхьазырырэр.

Зэхахьэм къыщыгущыIагъэх Нафиса Васильевар, Хьасанэкъо Мурат, Петр Карьяновыр, Хьаткъо Алый, нэмыкIхэри.

Псыхъоу Шъхьагуащэ я 35-у зэнэкъокъур щызэхащэ. Красноярскэ краим, Ленинград хэкум якомандэхэр анахь лъэшхэм ащыщых. Адыгеир апэ ит командиймэ ахэфэным фэбэнэщт. IэкIыб хэгъэгумэ командэ макIэп къарыкIыщтыр, спортсмен 400 фэдиз зэнэкъокъум хэлэжьэщт. Судьяхэм япшъэрылъхэр зэрагъэцэкIэщтхэм мэхьанэ ин иIэу зэIукIэм къыщаIуагъ.

Интерраллим ишIуагъэкIэ Адыгеир нахьышIоу дунаим щашIэ зэрэхъурэм, ащ епхыгъэу культурэм, спорт къэгъэлъэгъонхэм яхьылIэгъэ Iофыгъохэр зэрэзэхащэщтхэм пащэхэр непэ егъэгумэкIых. Спорт туризмэм зегъэушъомбгъугъэным пылъых.

«Интералли Шъхьагуащэ — 2011»-м игъэхьазырын фэгъэзэгъэ IофшIэкIо купым АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат пэщэнығъэ дызэрихьащт.

САХЬИДЭКЪО Нурбый.

Сурэтхэр зэхахьэм къыщытырахыгъэх.

Космосыр къэухъумэгъэным фэлэжьагъ

Апэрэ космонавтэу Юрий Гагариныр космосым зыбыбыгъэр илъэс 50 зэрэхъурэм ипэгъокIэу Урысыем и ДОСААФ ишъолъыр ыкIи ичIыпIэ къутамэхэм обороннэ-массовэ IофшIэным идекадэ ащызэхащэщт. Декадэм къыдыхэлъытагъэу тиреспубликэ ичIыпIэ зэфэшъхьафхэм ветеран зэIукIэхэр, зэнэкъокъухэр, концертхэр ащыкIощтых.

КъыткIэхъухьэрэ ныбжьыкIэхэм патриотическэ пIуныгъэ дэгъу ягъэгъотыгъэным зиIахьышIу хэзышIыхьагъэ цIыфхэм ягугъу тшIыныр непэ къыттефэу сэлъытэ. Ахэм ащыщ нэIуасэ шъуузыфэсшIы сшIоигъоу генерал-полковникэу Котловцев Николай Никифор ыкъор.

Н. Котловцевыр 1926-рэ илъэсым Iоныгъом и 5-м Челябинскэ хэкум ит къалэу Троицкэ къыщыхъугъ. 1942-рэ илъэсым еджапIэр къызеухым, дзэ авиационнэ заводым слесарэу IофшIэныр щыригъэжьагъ. 1947-рэ илъэсым Новосибирскэ дэт дзэ училищыр къыухыгъ. Взводым, ротэм якомандирыгъ, батальоным ыкIи полкым яштабхэм япэщагъ. 1961-рэ илъэсым М. Фрунзэм ыцIэ зыхьырэ Дзэ академиер къызеухым, стратегическэ мэхьанэ зиIэ ракетнэ дзэхэм къулыкъу ащихьыгъ. Нэужым штабым ипащэу, дзэ частым икомандир игуадзэу, ащ икомандирэу, командующым игуадзэу, дзэ объединениехэм я Совет илIыкIоу щытыгъ. 1985-рэ илъэсым Ф. Дзержинскэм ыцIэкIэ щыт Дзэ академием ипэщагъ. 1988-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу 1991-рэ илъэсым нэс СССР-м и ДОСААФ и Гупчэ комитет пэщэныгъэ дызэрихьагъ.

IЭнатIэ Iотыфэ обороннэ-массовэ IофшIэныр зэхэщэгъэнымкIэ Н. Котловцевым ишIогъэшхо къэкIуагъ, зэхъокIыныгъэшхохэм якIэщэкIуагъ. Ащ игукъэкIыкIэ дзэ-космическэ программэ зэфэшъхьафхэм яхьылIэгъэ тхылъхэр къыдэкIыгъэх. Илъэсыбэрэ ыгу етыгъэу тихэгъэгу зэрэфэлэжьагъэм фэшI Октябрэ Революцием, Быракъ Плъыжьым яорденхэр, фэшъхьаф бгъэхалъхьэхэр къыфагъэшъошагъэх. Н. Котловцевыр джыдэдэм пенсием щыIэу Москва щэпсэу.

БАРЦО Мурат.

УФ-м и ДОСААФ ичIыпIэ къутамэу АР-м щыIэм испециалист шъхьаIэмэ ащыщ.

РАЙОНЫМ ИПАЩЭ ГУЩЫIЭР ЕТЭТЫ

ТХЬЭЛЪЭНЭ Вячеслав:

«Тилъэбэкъухэр мыинхэми, ыпэкIэ тылъэкIуатэ»

Социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэм ылъэныкъокIэ 2010-рэ илъэсэу къызэтынэкIыгъэм гъэхъэгъэ шIукIаехэр щишIыгъэх Красногвардейскэ районым. Мэкъу-мэщым нахь зыкъыщиIэтыгъ, гъомылэпхъэ зэфэшъхьафхэр къэзышIырэ промышленностыр зыпкъ щырагъэуцожьэу рагъэжьагъ, чIыпIэ бюджетым къихьэрэми щыхэхъуагъ. Ащ фэдэ гъэхъагъэу яIэхэм ыкIи тызхэт лъэхъаным IофшIэн зэфэшъхьафэу зэшIуахыхэрэм къатедгъэгущыIэ тшIоигъоу муниципальнэ гъэпсыкIэ зиIэ «Красногвардейскэ районым» ипащэу Тхьэлъэнэ Вячеслав гущыIэгъу тыфэхъугъ.

— Вячеслав Ерэджыбэ ыкъор, зэкIэ республикэм фэдэу шъуирайони гъэрекIо бжыхьасэхэм япхъын къиныгъохэр зэпышъучыхэзэ щызэшIошъухыгъ. КIэсагъэу бжыхьасэхэр зэрэшъупхъыгъэхэм ахэм язытет зэрар къыфихьыгъэба?

— Къызэрезгъэжьэ сшIоигъор тирайон игубгъохэм бжыхьэсэ зэфэшъхьафхэу арылъхэм гектар мин 15 фэдиз зэраубытырэр ары. А пчъагъэр гъэрекIо Iутхыжьыгъэм нахьи гектар мин 1,5-кIэ нахьыб. Шъыпкъэ, гъэрекIо бжыхьэ тичIыгулэжьхэм къинэу зэпачыгъэр макIэп. Анахь охътэшIухэм атефэу апхъыгъагъэр пстэумкIи Iутхыжьын фаем ипроцент зыхыбл ныIэп. Арэущтэу щытми, кIэсагъэу апхъыгъэ бжыхьасэхэм кIымафэр дэгъоу рахыгъ, тызхэт уахътэм ахэм язытет уигъэрэззэнэу щыт. Коцэу тиIэм гектар мин 13,4-рэ фэдиз хьазыр, хьэм гектар 1830-рэ, рапсым гектар 463-рэ аубыты. Непэ ехъулIэу угущыIэн хъумэ, тихъызмэтшIэпIэ инхэм ыкIи фермерхэм гектар мини 13-м ехъурэ лэжьыгъэ хьасэхэм минеральнэ чIыгъэшIухэр aIэкIагъэхьагъэх.

— Джы дэгъугъэ районым ибылымахъохэм яIофшIэн кIэухэу фэхъугъэхэм тащыбгъэгъозагъэмэ.

— Непэ тирайон чэм пчъагъэу щаIыгъыр миным къехъугъ. Республикэм пстэумкIи мафэ къэс щэ тонн 18-у къыщахьыжьырэм щыщэу тонн 12-р тихъызмэтшIапIэхэм чэмхэм къащыкIахы. Iэхьэзэхэлъ хъызмэтшIапIэхэм къахьыжьырэ щэм ыуасэ зыпкъ итэу макIо, зы килограммыр ахэм сомэ 15 — 16-кIэ ащэ. А пчъагъэр хъызмэт унаем пылъхэмкIэ нахь макI, ахэм щэ килограммым кIахырэр сомэ 13. Тапэрэ илъэсхэм афэдэу щэм икъэхьыжьынкIэ дотацие къаратыным иамалхэр республикэ бюджетым иIэхэп.

Джы къыхэзгъэщы сшIоигъу районым ит былымпIашъэхэм япчъагъэ къызэрэщытымыгъэкIагъэр. ГъэрекIо пстэумкIи къащырэ чэм 1080-рэ тиIагъэмэ, а пчъагъэм джы шъхьэ 14 мыгъэ къыхэхъуагъ.

Щэу чэмхэм къакIахырэми районым мыгъэ хэхъоныгъэ щыфэхъугъ. ГущыIэм пае, гъэрекIо чэм телъытэу щэ килограмми 10,8-рэ районым чэщ-зымафэм къыщахьыжьыгъагъэмэ, а пчъагъэр джы килограмм 12-м хьазырэу нэсыгъ. Тичэмхэм зы мафэм щэу къакIахырэр килограмм мин 12,3-м къехъу. Мы IофшIагъэхэм анахь зиIахьышIу хэлъхэр хъызмэтшIэпIэ инхэу «Колхозэу Лениныр», «Родинэр», мэкъумэщышIэ-фермер хъызмэтшIапIэхэм ащыщхэр арых.

Къохъуным укъытегущыIэн хъумэ, хэгъэунэфыкIыгъэн фаер африканскэ емынэ узым ищынагъо зэрэщыIэм фэшI тихъызмэтшIэпIитIумэ къохэр ащамыхъужьынхэу зэрэрахъухьагъэр ары. ЕтIани ахэр макIэу пхъухэзыхъукIэ, ветеринар ыкIи санитар шапхъэу щыIэхэр тэрэзэу къыдэплъытэнхэ плъэкIырэп, джащ фэдэу ахэм шIуагъэм ычIыпIэкIэ зэрар къахьы. Мы лъэхъаным районым ифермерхэм къо 1500-рэ фэдиз хьазыр aIыгъ.

— Пынджлэжьыным зыкъегъэIэтыжьыгъэнымкIэ сыд фэдэ Iофыгъоха ишъухъухьэхэрэр?

— Тирайон пынджшIэпIэ гектар 5056-рэ иI, ащ щыщэу икIыгъэ илъэсым пынджыр къызыщагъэкIыгъэр гектар 1400-рэ. А лэжьыгъэм ыубытырэ чIыпIэм нахь зедгъэушъомбгъуным пэрыохъу фэхъурэр ащ псыр зэрэкIэгъэхъогъэщт системэр зэрэзэтемыгъэпсыхьагъэр ары. Псыр къиуи а чIыпIэхэм къызакIэом, насос станциехэм зэрар арихыгъ, джащ къыщегъэжьагъэу ахэр зэтырагъэуцожьынхэ алъэкIыгъэп. Ар анахьэу зыфэгъэхьыгъэр Еленовскэ насос системэу псыр бэрэ зытетыгъэр ары. Ащ изэраркIэ гектар 1440-мэ псы акIагъэхъоным иамал щыIагъэп. Джары а чIыпIэм пынджыр зыкIыщамышIэщтыгъэр. Ау Улэпэ ыкIи Штурбинскэ пындж системэхэм афэгъэхьыгъэмэ, ахэм псыр ежьежьырэу къачъэзэ арэлъадэшъ, ащ ишIуагъэкIэ пынджыр гектар 1400-м фэдиз хьазырмэ къащагъэкIын алъэкIы. ПынджшIэпIэ чIыгухэм «загъэпсэфыгъ», арышъ, производствэр интенсификацие мышIыгъэу, чIыгъэшIухэр тэрэзэу мыгъэфедагъэхэу фермерхэми пындж бэу къырахыжьын алъэкIыщтэп. Районым пынджэу щытшIэрэр нахьыбэ шIыгъэным фэшI лъэшэу яшIуагъэ къытэкIыщт инвестор инхэм, ахэм зыкIэ ащыщ ООО-у «Синдика-Агро» зыфиIорэр. Ахэм яIэпыIэгъу хэлъэу гектар мини 2,5-рэ фэдизмэ пынджыр ащытпхъынэу итэхъухьэ.

— Нафэу зэрэщытымкIэ, мэкъумэщ сырьем продукцие хэшIыкIыгъэным земыгъэушъомбгъоу мэкъумэщ хъызмэтым зыкъебгъэIэтын плъэкIыщтэп. Районым а лъэныкъомкIэ иIофхэм сыда язытет?

— Илъэс 40 фэдиз хъугъэу бэдзэр зэфыщытыкIэхэм тахэтэу тэпсэу ыкIи Iоф тэшIэ. Мэкъумэщ хъызмэтым Iофхэр мэкIэмакIэу зыпкъ щеуцох, лэжьыгъэм ыуасэ нахь къыхэхъо. Арышъ, гъомылэпхъэ щэпIэ бэдзэрым бизнесым кIуачIэу щыриIэм хэхъо. Сэ сишIошIыкIэ, бащэ темышIэу гъомылэпхъэшI промышленностым нахь зыкъиIэтын фае. Районым къыщытхьыжьырэ лэжьыгъэм ыкIи былымхэкIхэм япроцент 30 — 40-м продукцие хэтшIыкIэу дгъэпсышъумэ, шIуагъэ къытынэу сэгугъэ. Арэущтэу зытшIыкIэ, тилэжьыгъэкIэ ушъэгъэ къухьэхэр нэмыкI хэгъэгухэм кIощтхэп, тэ лэжьыгъэу къэтхьыжьырэм хьаджыгъэ хэтшIыкIы хъущт. А дэдэр афэгъэхьыгъ щэми лыми.

ЗэритхъухьэрэмкIэ, мэзэ зытIукIэ щэ заводым районым Iоф щишIэу ригъэжьэщт. Унэе капиталым ишIуагъэкIэ, ащ гъэцэкIэжьын инхэр щызэшIуахыгъэх, джырэ лъэхъаным диштэрэ оборудование щагъэуцу. Заводым Iоф ышIэу зиублэкIэ, районым лэжьэпIэ чIыпIакIэхэу 80 — 90-рэ иIэ хъущт, хьакъулахьэр зытыралъхьэрэ базэми хэхъоныгъэ фэхъущт. Ащ дакIоу хъызмэтшIапIэхэу былымхъуным пылъхэм якассэ ахъщэу къихьэрэри нахьыбэ хъущт. Сэ къызэрэсшIошIырэмкIэ, транспортым Краснодарскэ краим щэр къызэрэрищырэм ахъщэу текIуадэрэр щэ заводымкIэ бащэ хъущт. Арышъ, мэкъумэщышIэ-фермер хъызмэтшIапIэхэм ыкIи унэе хъызмэтшIапIэхэм щэу къащахьыжьырэр къыIэкIагъахьэу ыгъэпсын ылъэкIыщт. Iэхьэзэхэлъ хъызмэтшIэпIэ инхэр арымэ, Джэджэ щэ заводым ыкIи къуае зышIыхэрэм ахэм охътабэ зыкъудыищт зэзэгъыныгъэхэр адашIыгъэх. Ау, сызэрэгугъэрэмкIэ, тищэ завод нахь федэ хэлъэу щэр ыщэфы зыхъукIэ, хъызмэтшIапIэхэм япащэхэм ащкIэ зыкъагъэзэщт.

— Районым мэкъумэщ продукциер къыщызыхьыжьыхэрэм сыд фэдэ IэпыIэгъуа aIэкIахьэрэр, чIыпIэ бюджетым ахъщэу къихьэрэмкIэ Iофым сыда изытетыр?

— Илъэсэу къызэтынэкIыгъэм субсидиеу банкхэм, джащ фэдэу гъэстыныпхъэм, чылапхъэхэм, чIыгъэшIухэм ыкIи нэмыкIхэм афэшI компенсациеу къэралыгъом тирайон къыIэкIигъэхьагъэр сомэ миллион 27-рэ. КъыхэкIы тимэкъумэщышIэхэм хьакъулахьхэр тибюджет къырагъахьэхэу, ау ащ къикIэу зи IэпыIэгъу aIэкIэмыхьэу aIоу. Ащ фэдэу гугъэхэрэм апае къасIо сшIоигъу ахэм хьакъулахьэу гъэрекIо атыгъэр къэралыгъом IэпыIэгъоу къаIэкIигъэхьагъэм тIэкIукIэ зэрэнахьыбэ къодыер. Арышъ, къэралыгъор агъэмысэным ахэм яIоф тетэп. Районым а Iофыр зэрэщыгъэпсыгъэм укъыпкъырыкIымэ, 2010-рэ илъэсым унэе федэу районым къащыIэкIэхьагъэр, 2009-рэ илъэсым елъытыгъэмэ, процент 25-кIэ нахьыб.

— Шъуирайон къохъупIэ комплекс ин щашIынэу щырагъэжьагъ. Сыда ащ рыкIорэр?

— Инвесторхэм а комплексым ишIын сомэ миллион 300 халъхьагъ, ащ Iофэу щашIэн фаем ипроцент 70-рэ агъэцэкIагъ, къакъырхэм янахьыбэхэм шъхьэхэр атыралъхьагъэх, ахэм газыр, псыр ыкIи фэшъхьафэу ящыкIэгъэщтхэр аращэлIагъэх. Тицыхьэ зытелъыр мы илъэсым а комплекс иным ишIын зэраухыщтыр ары.

ДэгущыIагъэр
ЛIЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

Къоджэдэсхэр фэразэх

«Сэ сыцIыф дэгъу, сыцIыф дах» oIокIэ, къикIын щыIэп, цIыфхэр ары узыгъэдэгъуни, узыгъэдэхэни, шIу узылъэгъуни фаер.

Гъобэкъуае чылэшху, ащ къегъэтIысэкIыгъэ къутырхэри къызыхэхъожьхэкIэ, нэбгырэ 3150-рэ ахэм ащэпсэу. Ащ фэдиз цIыфым уищытхъу ябгъэIон зыхъукIэ, уцIыф дэгъу дэдэн фае.

ИадыгагъэкIэ, ицIыфыгъэкIэ, исэнэхьат фыщытыкIэу фыриIэмкIэ щытхъур къылэжьыгъ непэ зигугъу къэсшIы сшIоигъо Къэлэкъутэкъо Нурыет Исмахьилэ ыпхъум. Ащ илъэс 38-рэ Iоф ышIагъ Гъобэкъуае дэт амбулаторием иврач-терапевтэу, ипащэу.

Нурыет Бжыхьэкъоежъым къыщыхъугъ. 1958-рэ илъэсым Кубанскэ медучилищыр дэгъу дэдэу къызеухым, мединститутым чIахьэ шIоигъуагъ, ау амал иIагъэп. Пшъэшъэжъыер бэрэ егупшысагъ, хэкIыпIи къыгъотыгъ — медсестрау чэщым Iоф ышIэмэ, мафэрэ еджэзэ 1971-рэ илъэсым институтыр къыухыгъ. 1972-рэ илъэсым Нурыет Гъобэкъуае къагъакIо. Пшъэшъэ къопцIэ гохьым иIофшIакIэрэ ицIыфыгъэрэ зэкIэми агу рихьыгъ, ар къуаджэм дэмыкIыжьыным цIыфхэр кIэнэцIыщтыгъэх. ЯтхьэлъэIуи къадэхъугъ — къызыкIуагъэм бащэ темышIэу тикъоджэ кIалэу ЗекIогъу Казбекрэ Нурыетрэ шъхьэгъусэ зэфэхъугъэх.

ЫпшъэкIэ къызэрэщысIуагъэу, гъобэкъуаехэр, гъунэгъу псэупIэхэм адэсхэр Нурыет фэразэх. Чэщи мафи, уцуи тIыси имыIэу ащ Iоф ышIэщтыгъ, диагнозэу къыпфигъэуцурэр тыдэ ущауплъэкIугъэми, тэрэзэу къычIэкIыжьыщтыгъ. Сэ сызыщыгъозэ щысэ къэсхьын. ПэнэжьыкъуаеIсшынахьыкIитIу дэс тятэ ятIонэрэ шъхьэгъусэу иIагъэм къыфэхъугъагъэу. Ахэм янэ сэркIэ нынэпIосыгъэми, тызэхахьэу, тызэхэкIэу щыт. НынэпIос Хъаджэтыр сымэджэ дэй хъуи Мыекъуапэ ащагъ, мазэри сымэджэщым чIэлъыгъ, ау нахь дэй хъущтыгъэ. Врачым зэшхэм къариIуагъ мазэ горэм ехъу ахэм янэ ымыгъэшIэжьыщтэу. Ар кIалэхэм зызэхахым, «Мазэрэ унэм зыщыбгъэпсэфынышъ, нэужым джыри сымэджэщым укъэтщэжьыщт» ным раIуи, къуаджэм ащэжьыгъ.

Пчыхьэ горэм сшынахьыжърэ сэрырэ Хъаджэт дэжь тыкIощтэу Нурыет зызэхехым, ишъхьэгъусэрэ ежьыррэ къыддэкIуагъэх (Нурыет ишъхьэгъусэ ятэшыпхъугъ ныо сымаджэр). Нурыет сымаджэр ыуплъэкIугъ ыкIи мырэущтэуи къыIуагъ: «Мыр къышъозыгъэщэжьыгъэхэм санахь Iазэп, ахэм анализхэр ашIыгъэх, зэрауплъэкIущт аппаратхэри яIэх, ау зыфэдэ мыхъурэ щыIэп, остеохондрозыми мырэущтэу уишIын ылъэкIыщтышъ, мыщ фэдэ Iэзэгъу уцхэм яжъугъашъу». Iэзэгъу уцэу зыфиIуагъэхэм Хъаджэт мэфипшI фэдизрэ арагъэшъуагъэу ынапIэхэр къызэтырихымэ, цIыфхэм къахэплъэу хъугъэ, мазэ зытешIэм, къэтIысэу ыублагъ, тIэкIу-тIэкIузэ хъужьи, илъэси 8 етIани ыгъэшIэжьыгъ. НэмыкI уз Хъаджэт зэрылIыкIыгъэри. Джащ фэдизэу Нурыет Iазэ.

Тикъоджэдэсхэм язакъоп, нэмыкI псэупIэхэми къарыкIыхэзэ бэ Нурыет къыфэкIуагъэр, зыми «IыI» риIуагъэп, иамал къызэрихьэу хэти ифэIо-фашIэ фигъэцэкIагъ. Нурыет пенсием кIон зэхъум, гъобэкъуаемэ пчыхьэзэхахьэ фашIыгъагъ, дахэу агъэкIотэжьыгъ. Ау къуаджэм врач имыIэу къэнагъ.

2001-рэ илъэсым Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ зэхагъэкIыжьыгъэх. Гъобэкъуае терапевт иIэпти, Теуцожь район сымэджэщым иврач шъхьаIэ бэрэ емыгупшысэжьэу Нурыет дэжь къакIуи къелъэIугъ тIэкIурэ Iоф афишIэнэу. Джаущтэу ащ 2010-рэ илъэсым нэс Iоф ышIэнэу хъугъэ.

Нурыет пае бэ къэптхын плъэкIыщтыр, ау кIэкIэу къэпIон хъумэ, ар зыфэдэ къэмыхъугъэ бзылъфыгъ. Ащ Iофэу ышIагъэм къэралыгъом уасэ къыфишIыгъ. 1988-рэ илъэсым «Псаунызгъэр къэухъумэгъэным иотличник» щытхъуцIэр, 1986-рэ илъэсым медалэу «За трудовые отличия» зыфиIорэр къыфагъэшъошагъэх. Нурыет Адыгэ Республикэм псаунызгъэр къэухъумэгъэнымкIэ изаслуженнэ IофышI, IофшIэным иветеран, районым ицIыф гъэшIуагъэхэм ащыщ.

Непэ зы лъэIу гъобэкъуаехэмкIэ тиI. Ар зыфэгъэхьыгъэр «Урысые Федерацием псаунызгъэр къэухъумэгъэнымкIэ изаслуженнэ IофышI» зыфиIорэ щытхъуцIэр Нурыет къыфагъэшъошэным пае республикэм ипащэхэм ащ ыцIэ къыраIонэу ары. АщкIэ къыддырагъэштэнэу тащэгугъы.

НЭМЫТIЭКЪО Ибрахьим.
Гъобэкъуай.

АДЫГЭ ШХЫНХЭМ шIуагъэу яIэр

ЦIыфыр щыIэным пае шхэн фае. Шхыныр тыкъэзыуцухьэрэ дунаим анахь тезыпхырэмэ ащыщ. Типсауныгъи, тигъэрети, тиакъыли, дгъэшIэщт илъэс пчъагъэри ащ лъэшэу елъытыгъ. ЦIыфым ышхырэм федэ е зэрар къыфихьын, сымаджэ ышIын е ыгъэхъужьын ылъэкIыщт. Шхын дэгъукIэ плъытэн плъэкIыщтыр псауныгъэмкIэ щынэгъончъэу щытыр, шIуагъэ къэзыхьырэр ары. Шхыным шIуагъэ къыхьыным пае анахь мэхьанэ зиIэр тшхырэм хэлъ пкъыгъохэмрэ тпкъышъол хэлъ ферментхэмрэ зэкIунхэр ары. Арэущтэу хъуным пае охътабэ ищыкIагъ.

Илъэс мин пчъагъэрэ цIыфхэр чIыпIэу зыщыпсэухэрэм къыщыкIырэ уц зэфэшъхьафхэм ыкIи хьэкIэ-къуакIэу ащ исхэм «ахэшыпыхьэхэзэ» пшхы хъущтыр, зэрар къыозымыхыщтыр къыхахыгъэу щыт, ахэм ащыщых хэтэрыкIхэри, щагубзыухэри, былымхэри. ЕтIани, ащ дакIоу, шхыныр нахь дэгъоу, IэшIоу, гухьэу зэрэуухьазырыщт шIыкIэхэри къызIэкIагъэхьагъэх. Ежь гъомылапхъэхэм ахэлъхэми, цIыфхэм апкъышъоли зэхъокIыныгъэхэр афэхъухэзэ, мэкIэ-макIэу шхынымрэ пкъышъолымрэ зэкIу мэхъух. Джаущтэу илъэс мин пчъагъэм цIыф лъэпкъ зэфэшъхьафмэ, чIыпIэу зыщыпсэурэм, ащ къыщыкIырэм, былымэу ахъун алъэкIырэм ялъытыгъэу, ежьхэм нахь къызIэкIагъэхьан алъэкIыгъэ шIыкIэмкIэ гъэхьазырыгъэу, ядин, яцIыф зэхэтыкIэ диштэу шхын зэфэшъхьафхэр къыхахыгъэх. Джащ фэдэу адыгэхэми лъэпкъ шхынхэр яIэх. Игугъу къэтшIыгъагъ, джыри зэ шъугу къэдгъэкIыжьы тшIоигъу адыгэ шхынхэм ащыщхэм шIуагъэу яIэр.

Ушэтынмэ къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, адыгэ шхын шIыкIэр гъомылэпхъэ зэфэшъхьаф зэхэпхъагъэхэр зыгъэфедэрэмэ ахэхьэ: лым, щэм, къэкIыхэрэм ахэшIыкIыгъэхэр. Адыгэмэ анахь ашхыщтыгъэр мэлылыр, былымылыр, чэтылыр, тхьачэтылыр, лэучэцIылыр. Лыр агъажъощтыгъэ, агъажъэщтыгъэ, агъэгъущтыгъэ, щыпс хашIыкIыщтыгъэ. Щыпсыр адыгэ шхынхэм ягупчэ ит. Ар, зымкIэ, мафэ къэс ашIырэ шхыныгъомэ ащыпщэрыхьэщтыгъэх, арэу щытми, лъынтфэ узи, шэтехъон узи адыгэмэ яIагъэп, ар хэгъэкIи, нэмыкI цIыф лъэпкъэу къахахьэрэмэ агъэшIагъоу ахэр яжъышъхьэ нэс ищыгъэхэу, яакъыл чанэу щытыгъэх. Ар зэпхыгъэн ылъэкIыщтыр макIэп: апэрэмкIэ, щэм хэшIыкIыгъэ тхъум зэкIэ зыщыщынэрэ холестериным нэмыкIэу шIогъэшхо зиIэ фосфолипидхэри хэлъых. ШIэныгъэлэжьмэ зэрагъэунэфыгъэмкIэ, холестериныр шхыным икъоу хэлъын фае, сыда пIомэ ар пкъышъолым ищыкIэгъэ дэдэмэ ащыщ, дэир ежь пыкъышъолым, анахьэу шIум, холестериныр ежь-ежьырэу къышIэу зыригъажьэкIэ ары. Арэущтэу зыхъун ылъэкIыщтыр белокыр макIэу, тхъур, углеводхэр (анахьэу шъоущыгъур) бащэу цIыфым ышхымэ ары.

ЯтIонэрэмкIэ, былымым ыкIи гъэщым хэлъ тхъу пытэр фыгум ыкIи натрыфым хэлъ дагъэм дашхыщтыгъ, ащ къыхэкIэу шхыным хэлъын фэе «насыщеннэ» (тхъум нахь къыдакIоу) ыкIи «ненасыщеннэ» (дагъэм нахь къыдакIоу) жирнэ кислотэхэр зэтеплъытэмэ, шапхъэм диштэщтыгъэ, кIымафэм — нахь кIочIабэ, гъэмафэм нахь кIочIэ макIэ къэзытырэ тхъур агъэфедэщтыгъ.

Адыгэмэ зы мафэм ашхырэ гъомылапхъэм углеводэу хэлъыр къэплъытэмэ, грамм 280 — 320-рэ фэдиз мэхъу. Анахьэу къыхэбгъэщынэу щытыр IэшIу-IушIухэр мафэ къэс ашхырэ шхынэу зэрэщымытыгъэр, шъоур нахь къебэкIэу, шъоущыгъур мэкIэ дэдэу зэрагъэфедэщтыгъэр ары. ЦIыфым углеводыр нахьыбэу къыIэкIэзыгъахьэрэр коц щыгъ, анахьэу чэтщыпсыр, адрэмкIэ, хьэкIэшхом пагъохыщтыгъ. ЯкIэсэ шхынмэ ащыщыгъ лыгъэжъагъэри, чэтлыбжьэри, гуIэ-шIуаIэхэри бэрэ агъафедэщтыгъэх.

Адыгэ шхынхэм азыфагу апэрэ чIыпIэр щызыубытырэр гъэщыр ары. Щэ цIынэр ыкIи щэ гъэжъуагъэр адыгэмэ изакъоу агъэфедэщтыгъэп. НахьыбэрэмкIэ къалмэкъщаим хакIэщтыгъэ е щхыу, къундысыу, щатэ, зэрэдунаеу пIоми хъунэу зэлъашIэрэ адыгэ къуаер хашIыкIыщтыгъ. Гъэщыр адыгэмэ ямэфэ Iусыгъ ыкIи ащ хэшIыкIыгъэ мыхьамелым къини, хъяри рызэрахьэщтыгъ.

Адыгэмэ мэхьанэшхо аратыщтыгъ ыкIи якIэсагъэх къэкIыхэрэм ахэшIыкIыгъэ шхынхэр. ИжъыкIэ къыщегъэжьагъэу лъэпкъым иIэх фыгумрэ натрыфымрэ. Ахэм пIастэ ахашIыкIыщтыгъ ыкIи хьалыгъум ычIыпIэ агъэфедэщтыгъ. Адыгэ шхынхэр нэмыкIмэ зэратекIырэр къэпIон хъумэ, апэу зигугъу къэпшIын фаер лыми, кIэнкIэми, пцэжъыеми, гъэщми ахэшIыкIыгъэ шхынхэр фыгу ыкIи натрыф пIастэм зэрэдашхыщтыгъэр ары.

ХэтэрыкIмэ ащыщэу адыгэмэ анахь къагъэкIыщтыгъэхэр: бжьыныр, бжьыныфыр, щыбжьыир, джэнчыр, гыныплъыр, къэбыр, пхъэшъхьэ-мышъхьэхэу: къужъыр, мыIэрысэр, къыпцIэр, чэрэзыр, сэнашъхьэр. Дэшхор, дэжъыер бэу ашхыщтыгъ .

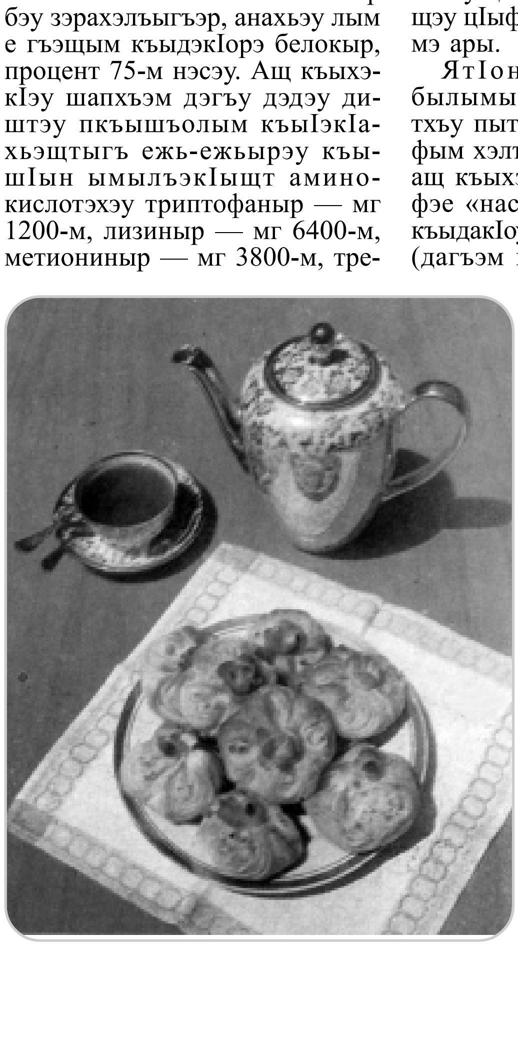

ХэгъэунэфыкIыгъэн фае адыгэхэм ягъомылапхъэхэм белокыр бэу зэрахэлъыгъэр, анахьэу лым е гъэщым къыдэкIорэ белокыр, процент 75-м нэсэу. Ащ къыхэкIэу шапхъэм дэгъу дэдэу диштэу пкъышъолым къыIэкIахьэщтыгъ ежь-ежьырэу къышIын ымылъэкIыщт аминокислотэхэу триптофаныр — мг 1200-м, лизиныр — мг 6400-м, метиониныр — мг 3800-м, треониныр — мг 3900-м, лейциныр — мг 9500-м, изолейциныр — мг 6200-м, валиныр — мг 5600-м, фенилаланиныр — мг 6100-м анэсэу. ШIэныгъэлэжьмэ зэрагъэунэфыгъэмкIэ, фенилаланинымрэ тирозинымрэ цIыфым икъоу къыIэкIахьэмэ, ыгъэшIэщт илъэс пчъагъэм хэхъо. Метионинымрэ, триптофанымрэ мэхьанэшхо яI псауныгъэр гъэпытэгъэнымкIэ, пкъышъолым иклеткэхэм фыкъуагъэ ямыIэнымкIэ.

Адыгэмэ ямэфэ Iус тхъу зэфэшъхьафэу хэлъмэ ягугъу къэпшIын хъумэ, унаIэ зытеудзэнэу щытыр ар бэу зэрашхыщтыгъэр ары. Тыгъэгъэзэ дагъэр адыгэмэ агъэфедэу зырагъэжьагъэр бэшIагъэп. Тхъу цIынэр ашхыщтыгъ, тхъужъожьыгъэкIэ хьаджыгъэм хэшIыкIыгъэ шхынхэр ары, анахьэу хьалыгъур. Адыгэмэ, ыпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, хьалыгъу папкIэу лым, гъэщым адашхэу яIагъэр фыгум ыкIи натрыфым ахэшIыкIыгъэ пIастэр ары. Ар псауныгъэмкIэ нахь тэрэзэу щыт, сыда пIомэ а крупэмэ хьалыгъум фэдэу клейковинэ къатырэп (клейковинэр кIэтIыимкIэ гъэткIугъуай, икъоу Iоф ригъашIэрэп), клетчаткэу кIэтIыим дэгъоу Iоф езыгъашIэрэр бэу ахэлъ ыкIи белокэу, тхъоу лым е гъэщым ахэлъхэр, зымкIэ, дэгъоу, пкъышъолымкIэ икъоу, мыбащэу зыхищэным IэпыIэгъу фэхъух, адрэмкIэ, лъым зыхимыщагъэу къелыжьыгъэр мыбгъуатэу, щэнаут хъоу кIэтIыим имылъэу шIэхэу пкъышъолыр къырагъэбгынэ.

ЕтIани адыгэмэ бэу хэтэрыкIхэмрэ пхъэшъхьэ-мышъхьэхэмрэ ашхыщтыгъ. Ахэм шIуагъэ зиIэ углевод зэфэшъхьафхэр ахэлъ: фруктозэр, пектиныр, флавоноидхэр, каротиноидхэр, фитонцидхэр ыкIи нэмыкIхэр.

ТыкъызтегущыIэгъэ белокым, тхъум ыкIи углеводхэм анэмыкIэу, шхыным анахь мэхьанэшхо псауныгъэмкIэ къезытырэр витаминэу ыкIи микроэлементэу хэлъхэр арых. УплъэкIунмэ къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, адыгэмэ шхынэу къыхахыгъэхэм витаминхэр зэкIэ шапхъэмэ адиштэу ахэлъых, анахьэу псым хэткIухьэрэ витаминхэу B1, B2, B6, PP, аскорбинкэ хафэр ыкIи тхъум хэткIухьэрэ витаминэу А-р ыкIи Д-р.

Минеральнэ пкъыгъохэр пштэмэ, анахьэу адыгэ шхынмэ ахэлъыр гъучIыр, кальциер, фосфорыр, магниер. IэшIу-IушIухэр нахь макIэу, щыугъэр къебэкIэу адыгэ шхынхэр щытыгъэми, щыгъоу аIуфэщтыгъэр бэп. Ар зэпхыгъэр адыгэмэ щыгъу къодыем ычIыпIэ бжьыныфщыгъур зэрагъэфедэщтыгъэр ары. ТиуплъэкIунмэ къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, бжьыныфщыгъум нахь щыгъу макIэкIэ щыугъагъэ шхыным къыреты, ащ псауныгъэмкIэ мэхьанэшхо иI. ЕтIани бжьыныфщыгъум шIуагъэ зиIэ пкъыгъуабэ хэлъ бжьыныфым, къоным къапкъырыкIэу.

КIэкIэу, анахь мэхьанэ зиIэр къыхэбгъэщэу къэпIон хъумэ, адыгэхэм ягъомылэпхъэ гъэхьазырыкIэ нэмыкIмэ зэратекIырэр хьалыгъу папкIэу фыгум е натрыфым ахэшIыкIыгъэ пIастэр зэрагъэфедэщтыгъэр; лы ыкIи гъэщ белокыр бэу зэрахэлъыр; тхъур тыгъэгъэзэ дагъэм зэрэпашIыщтыгъэр; шъоущыгъур мэкIэ дэдэу зэрашхыщтыгъэр; щыгъу къодыем ычIыпIэ бжьыныфщыгъур зэрагъэфедэщтыгъэр; гъомылапхъэм шIуагъэ зиIэу хэлъхэм чIэнагъэ афэмыхъуным шхын шIыкIэхэр зэрэтегъэпсыхьэгъагъэхэр.

Джы къызнэсыгъэми цIыф лъэпкъ пэпчъ ишхын шIыкIэгъэпсыкIэ къегъэнэжьы, къеухъумэ, нахь зэрэлъигъэкIотэщтым, нэмыкI къэралыгъомэ зэраригъэшIэщтым, агу зэраригъэхьыщтым пылъ. ШIуагъэу хэлъхэр ауплъэкIу, къыраIотыкIы, телевизорымкIэ къагъэлъагъо, зэнэкъокъухэр зэхащэ, агъэфедэ, сыда пIомэ цIыф лъэпкъ пэпчъ мафэ къэс ышхырэ гъомылапхъэр ежь илъэпкъкIэ къыхихыгъэ шхын гъэпсыкIэм нахь пэблагъэмэ, ипсауныгъэкIэ зэрэнахьышIур къыгурэIо. Непи адыгэ шхынхэр лъэпкъым къыхэнагъэх, ешIых, ау, гукъау нахь мышIэми, ахэр нахь загъэфедэхэрэр хъяр е къин унагъом иIэ хъумэ ары, ащ къыхэкIэу тIэкIутIэкIузэ ахэм яшIыкIэ аIэкIэкIодэжьыным ищынагъо щыI. Сэ зэрэсшIошIырэмкIэ, тиадыгагъэ къэдгъэнэжьыным, типсауныгъэ дгъэпытэным апае тиадыгэ шхынхэр адыгэ унагъомэ нахьыбэрэ ащашIынхэ, тинэжъ-Iужъхэм нахьыбэрэ агъэфедэнхэ, тиныбжьыкIэхэм нахь ягъэшIэгъэнхэ фае.

ЦIЫКIУНЫБЭ Аминэт.
Биологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, АКъУ-м химиемкIэ икафедрэ ипрофессор.

Редакциер. ***Аминэт игупшысэ демыгъэштэн плъэкIыщтэп. Шъыпкъэ, адыгэ шхынхэр непэ анахь зыщызэрахьэхэрэр хьадагъэхэр ары (хъярхэм нэмыкI гъомылапхъ нахьыбэрэм ащыплъэгъурэр). Унагъохэм джы бэрэ ашIырэп шъуати, гуубати, хьатыкъи, къурамбыйи, къыдгурэIо ар къызыхэкIырэри. Мыхэр ащагъэхьазырхэу унэе предпринимательхэм ащыщыбэхэм цеххэр къызэIуахыгъэхэу, узыщыфэе мафэм ехъулIэу къыпфагъэжъэщтых, лъэшэуи ар Iэрыфэгъу. Ау мыхэм афэгъэхьыгъэу цIыфхэм гумэкIыгъоу яIэри къыхэгъэщыгъэн фае. Ар зыфэгъэхьыгъэр «адыгэ шхын» зыфатIоу тижъыхэм къытлъагъэIэсыжьыгъэхэм яшIын фежьэгъэ цIыфхэу ахэмкIэ ахъщэ зышIыхэрэм ащыщхэм а гъомылапхъэхэм ядэгъугъэ къагъэнэным, ахэм щытхъоу апылъыр амыгъэкIодыным лъэшэу янахьыбэхэр зэримыгъэгумэкIыхэрэр, теурыкIуагъэ хэлъэу, нахь осэ макIэкIэ ахэм ягъэхьазырын къазэрафыдэкIыщтым зэрэпылъхэр ижъырэ адыгэ шхынхэр зыфэдэхэр зышIэрэ цIыфхэу нэмыкI лъэпкъхэм ащыщхэми къызэрэхагъэщырэр ары. КъыдгурэIо макIэу хаплъхьэу, бэу къыхэпхыжьымэ ахэмкIэ зэрэнахьышIур. Ау ахэр зыщэфыхэрэр, Iанэм тезыгъэуцонхэу щытхэр, ахэр зэрэдэгъущтхэм зицыхьэ телъхэр гъэпцIагъэ мэхъухэба? Тхъу зыхэлъын фаем маргарин хаплъхьэу, нахь пыутым уешэкIэ хъущтэп, адыгэ шхын цIэрыIохэм яшIыкIэ къэбгъэнэжьэу, шъыпкъагъэ пхэлъэу ахэр бгъэхьазырхэмэ, ори чIэнагъэ пшIыщтэп, узэлъашIэщт, нахьыбэ къыпфэкIощт. ТэжъугъэгъэлъапIэх тилъэпкъ шхынхэр.***

ТИЗЭДЭГУЩЫIЭГЪУХЭР

ШЫМЫГЪЭХЪУ Айтэч:

«ТиIофшIэнкIэ цIыфхэм тишIуагъэ ядгъэкIыным тыпылъ»

Мы къулыкъум, Росздравнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ, бэрэ игугъу тшIэу щытэп, лъыплъэн-уплъэкIун пшъэрылъхэр зиIэ сыд фэдэрэ къэралыгъо органи фэдэу ари «тIэкIу зэфэшIыгъэу» къытщэхъу. Арэу щыт нахь мышIэми, медицинэ, фармацевтическэ IофшIэным, социальнэ фэIо-фашIэхэр цIыфхэм зэрафагъэцакIэхэрэм алъэныкъокIэ икIыгъэ илъэсым мы къулыкъум испециалистхэм ашIыгъэ уплъэкIунхэм кIэкIэу къатегущыIэнэу телъэIугъ Росздравнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэу Шымыгъэхъу Айтэч.

— Пстэуми апэу, Айтэч, укъытфытегущыIэ тшIоигъуагъ цIыфхэм медицинэ IэпыIэгъу республикэм щягъэгъотыгъэным ылъэныкъокIэ 2010-рэ илъэсым шъуикъулыкъу ышIыгъэ уплъэкIунхэм къагъэлъэгъуагъэм.

— АпэрапшIэу къыхэзгъэщы сшIоигъор фармацевтическэ бэдзэрым, «фармрынок» зыфаIорэм, хэтхэми, медицинэ ыкIи социальнэ учреждениехэм япащэхэми яIофшIэн зэрэзэхэщагъэм тикъулыкъу зэрэлъыплъэрэр, фитыныгъэу, амалэу тиIэр цIыфхэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным, тишIуагъэ ахэм ягъэкIыгъэным зэрэфэдгъэIорышIэрэр ары.

ЦIыфхэм медицинэ IэпыIэгъу зэрарагъэгъотырэм ылъэныкъокIэ лъыплъэн-уплъэкIунхэм афэгъэхьыгъэмэ, къэIогъэн фае ахэм афэдэ IэпыIэгъоу тимедицинэ учреждениехэм ащарагъэгъотыхэрэр шапхъэхэм адештэмэ, «стандарты медпомощи» специалистхэм зыфаIохэрэр ахэм ащагъэцакIэхэмэ зэгъэшIэгъэным пае планым хэмытэу уплъэкIун 25-рэ икIыгъэ илъэсым зэрэзэхэтщагъэр. ТыуплъэкIугъэ медицинэ учреждениехэм япроцент 56-м законодательствэр ащаукъуагъэу къыхэдгъэщыгъ.

ЗэкIэмкIи икIыгъэ илъэсым тиспециалистхэм аптекэхэм, Iэзэпiэ-профилактическэ ыкIи социальнэ учреждениехэм уплъэкIун 397-рэ ащызэхащагъ. Ащ щыщэу 225-р фармацевтическэ IофшIэным ыкIи наркотик зыхэлъ Iэзэгъу уцхэмрэ психотропнэ веществохэмрэ къызэрэрагъэкIокIыхэрэм, уплъэкIун 26-р — лицензиехэр ыкIи ахэм къагъэуцурэ шапхъэхэр зэрагъэцакIэхэрэм япхыгъагъэх. УплъэкIуни 124-р тиилъэс план къыдилъытэщтыгъэх, 247-р планым хэмытэу зэхэтщэгъагъэх.

2010-рэ илъэсым уплъэкIунэу тшIыгъэхэм язэфэхьысыжьхэм япхыгъэу административнэ хэукъоныгъэхэм афэгъэхьыгъэу протоколи 8 зэхэдгъэуцуагъ, къыхэдгъэщыгъэ щыкIагъэхэм ядэгъэзыжьын епхыгъэу предписание 50 медицинэ учреждениехэм япащэхэм яттыгъ.

— Фармацевтическэ IофшIэным ылъэныкъокIэ уплъэкIунэу зэхэшъуущагъэхэм къагъэлъэгъуагъэм тIэкIу нахь игъэкIотыгъэу тыщыбгъэгъозэн плъэкIына? Сыд фэдэха а хэукъоныгъэхэр?

— ГъэIорышIапIэм тиреспубликэкIэ ыуплъэкIунхэу щыт федеральнэ къэралыгъо фармацевтическэ организации 6. Ахэр илъэсым къыкIоцI тиспециалистхэм чэзыу-чэзыоу ауплъэкIугъэх. ГъогогъуиплIэ къыхагъэщыгъэ хэукъоныгъэхэм ащыщых сертификатхэр специалистхэм зэрямыIагъэхэр, наркотик зыхэлъ Iэзэгъу уцхэм ыкIи психотропнэ веществохэм япхыгъэу Iоф зышIэхэрэм хэушъхьафыкIыгъэ ухьазырыныгъэ арагъэгъотыгъэу зэрэщымытыгъэр. Ахэм афэгъэхьыгъэу протоколхэр зэхэдгъэуцуагъэх административнэ пшъэдэкIыжь ахьыным пае.

ИкIыгъэ илъэсым тиIофшIэнкIэ тынаIэ нахь зытедгъэтыгъэхэм ащыщ цIыфым ипсауныгъэкIэ мэхьанэ зиIэ, нахь ищыкIэгъэ Iэзэгъу уцхэм ауасэ лъыплъэгъэныр. 2010-рэ илъэсым имэлылъфэгъу къыщегъэжьагъэу а лъэныкъомкIэ типлан хэмытэу уплъэкIуни 154-рэ тиспециалистхэм ашIыгъ. АптекиплI ащкIэ хэукъоныгъэхэр зышIыгъэу къыхэдгъэщыгъэр (тIур — унэе предпринимателых). Ахэм афэгъэхьыгъэ материалхэр прокуратурэм дгъэхьыгъэх, законодательствэр зыукъуагъэхэм пшъэдэкIыжь арагъэхьыгъ. ЯтIонэрэ уплъэкIунхэм а щыкIагъэхэр зэрэдагъэзыжьыгъэхэр нафэ къашIыгъ.

Сэ сишIошIыкIэ, мы лъэныкъомкIэ арэущтэу Iофхэр мыдэеу щытынхэмкIэ зишIуагъэ къэкIуагъэр аптечнэ организациехэм япащэхэм пэшIорыгъэшъэу Iофэу адэтшIагъэр ары. ЫпшъэкIэ зигугъу къэтшIыгъэ Iэзэгъу уцхэм афэдэхэм ауасэ зыпкъ итынымкIэ IэпыIэгъушIоу тиIэх Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэрэ уасэхэм ыкIи тарифхэм ягъэзекIонкIэ республикэ ГъэIорышIапIэмрэ. Арэущтэу тызэрэзэдэлажьэрэм ишIуагъэкIэ, цIыфым ипсауныгъэкIэ мэхьанэ зиIэ, нахь ищыкIэгъэ Iэзэгъу уцхэм я Перечень хахьэхэрэм ауасэ къыхятымыгъэгъэхъон тэлъэкIы.

ФэгъэкIотэныгъэ зиIэхэм ыпкIэ хэмылъэу Iэзэгъу уцхэр аIэкIэгъэхьэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ унашъор, ащ къыдилъытэрэ шапхъэхэр тэрэзэу гъэцэкIэгъэнхэм лъэшэу тынаIэ тетэгъэты. Мы программэм хэлэжьэрэ аптечнэ учреждениехэм япроцент 80-м къыщымыкIэу илъэс къэс тэуплъэкIух.

Зы рецептым, гурытымкIэ, 2010-рэ илъэсым ыуасэщтыгъэр сомэ 923-рэ. Ар проценти 10-кIэ нахьыб 2009-м уасэу иIагъэм нахьи. ФэгъэкIотэныгъэ зиIэхэм ыпкIэ хэмылъэу Iэзэгъу уцэу аратын фаехэм апэIухьащт мылъкур икъоу къызэрамытIупщыщтыгъэм фэшI, республикэ бюджетми ахъщэ къыхагъэкIын фаеу хъущтыгъ. ЗэкIэмкIи 2010-рэ илъэсым ыпкIэ хэмылъэу сымаджэхэм Iэзэгъу уцхэр аратыным пае рецепт 87728-рэ аптекэхэм къарахьылIагъ. Врачхэм къыратхыкIыгъэу, ау цIыфым ащкIэ Iэзэгъу уц рамытыгъэу ыкIи нэужым, охътэ гъэнэфагъэм къыкIоцI, а уцхэр аIэкIагъэхьажьынхэм пае агъэтIылъыгъэ рецепт-хэм ахамыгъэхьагъэу къэнагъэр 144-рэ. Ар къызыхэкIыгъэр Iэзэпiэ-профилактическэ учреждениехэм заявкэхэм язэхэгъэуцон тэрэзэу Iоф зэрэдамышIэрэр ары. Ащ ыпкъ къикIыкIэ, Iэзэгъу уцэу республикэм къыращагъэр шIуагъэ къытэу гъэфедагъэ, муниципальнэ образованиехэм яаптекэхэм ящыкIагъэм тетэу атегощагъэ хъурэп.

— ЦIыфхэр зыгъэгумэкIыхэрэм ащыщ Iэзэгъу уцэу ащэфыхэрэм ядэгъугъэ изытет...

— Iэзэгъу уцэу тиаптекэхэм ащащэхэрэм ядэгъугъэ, цIыфхэм япсауныгъэкIэ ахэр щынэгъончъэу щытхэмэ зэгъэшIэгъэным епхыгъэу уплъэкIун 21-рэ икIыгъэ илъэсым тигъэIорышIапIэ зэхищагъ. Ахэм ащыщэу 9-р МВД-м иIофышIэхэр тигъусэу тшIыгъэ, Iэзэгъу уц нэпцIхэр зыщэхэрэр къыхэгъэщыгъэнхэм фэшI. 2010-рэ илъэсым Адыгеим ащ фэдэ бзэджэшIагъэ щыдгъэунэфыгъэп.

Ау мыщ дэжьым къыщыхэгъэщыгъэн фае Iэзэгъу уцхэр зыдэлъ къэмлан 81-рэ, шапхъэхэм адимыштэу гъэхьазырыгъэ Iэзэгъу уц зэфэшъхьаф 11 ыкIи серие 11 аптекэхэм ащэнхэ фимытхэу 2010-рэ илъэсым къызэрачIэтхыгъэр, ахэм ащыщэу Iэзэгъу уци 10-р — федеральнэ гупчэм къикIыгъэ письмэхэр тиIэубытыпIэу. Мыщ фэдэ IофшIэным изэшIохынкIэ IэпыIэгъу къытфэхъу эксперт организацие — Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ и Контрольнэ-аналитическэ лабораториеу шапхъэхэм атетэу аккредитацие къыдэзыхыгъэр.

— ТызэрэщыгъуазэмкIэ, цIыфмэ ятхьаусыхэу къышъуIукIэрэм ипчъагъэ хэхъуагъ. Сыда зыфэгъэхьыгъэхэр а тхьаусыхэхэр? Ахэм япхыгъэ уплъэкIунхэм сыда къагъэлъэгъуагъэр?

— Шъыпкъэ, икIыгъэ илъэсым тигъэIорышIапIэ письмэ 89-рэ къыIукIагъ. Ар 2009-м егъэпшагъэмэ, процент 40-кIэ нахьыб. ЦIыфхэм ятхьаусыхэхэм ямызакъоу, прокуратурэм къикIыгъэхэри къытлъыIэсыгъэх. Анахьыбэу зыгъэтхьаусыхэхэрэр медицинэ фэIо-фашIэхэм язытет ары. Ащ фэгъэхьыгъагъ тхьаусыхэ 74-р, ахэм ащыщэу письмэ 47-р медицинэ фэIо-фашIэхэм ядэгъугъэ ымыгъэрэзагъэхэр ары къэзытхыгъэхэр. Мыхэм анэмыкIэу фармацевтическэ IофшIэным фэгъэхьыгъэ тхьаусыхэ тхылъ 12 къытIукIагъ икIыгъэ илъэсым. Ахэм ащыщэу нэбгыри 8-р зымыгъэрэзагъэр ыпкIэ хэмылъэу Iэзэгъу уцхэр цIыфхэм ягъэгъотыгъэнхэм епхыгъэ унашъор гъэцэкIагъэ зэрэмыхъурэр, сымаджэхэм яфитыныгъэхэр укъуагъэхэу къызэрэхэкIырэр ары. Тхьаусыхэ тхылъи 3 къытфагъэхьыгъ социальнэ IэпыIэгъоу цIыфхэм аратыхэрэм афэгъэхьыгъэуи. Ахэм зэкIэми япхыгъэу уплъэкIунхэр зэхэтщагъэх ыкIи къыхэзгъэщы сшIоигъу цIыфхэм ятхьаусыхэхэм япроцент 70-м къаратхагъэр зэрэшъыпкъэр. Мыхэм афэгъэхьыгъэ тхылъхэр тэри нэужым дгъэхьыгъэх прокуратурэм ыкIи псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ АР-м и Министерствэ.

— Сыд фэдэ Iофыгъо шъхьаIэха 2011-рэ илъэсым зэшIошъухын фаеу ишъухъухьэхэрэр?

— Пшъэрылъэу тиIэхэм ягъэцэкIэн тапэкIи тыпылъыщт. ТынаIэ зытедгъэтыщтхэм ащыщ цIыфым ипсауныгъэкIэ анахь ищыкIэгъэ Iэзэгъу уцхэм яассортимент ыкIи ахэм ауасэ зынэсырэр зэгъэшIэгъэныр, Iэзэгъу уцэу аптекэхэм ащащэхэрэм язытет, ахэм ядэгъугъэ гъэунэфыгъэныр.

Iофыгъо шъхьаIэу тапашъхьэ итхэм ащыщ лъэпкъ проектэу «Псауныгъ» зыфиIорэм хэхьэрэ Iофтхьабзэхэм ягъэцэкIэн, цIыфхэм медицинэ IэпыIэгъоу арагъэгъотырэм идэгъугъэ лъыплъэгъэныр, нэмыкIхэри. Къыхэзгъэхъожьы сшIоигъу АР-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ исистемэ зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэным ипрограммэ (имодернизацие) къыхиубытэрэ Iофтхьабзэхэм ыкIи федеральнэ къэралыгъо учреждениехэу медицинэ IэпыIэгъу цIыфхэм языгъэгъотыхэрэм ямодернизацие фэгъэхьыгъэ программэхэм ягъэцэкIэн тигъэIорышIапIэ гъунэ зэрэлъифыщтыр.

Псауныгъэр къэухъумэгъэным исистемэ хэмыхьэхэу, ау медицинэ IофшIэным пылъхэм (медицинэ кабинетхэу спорт еджапIэхэм, гурыт еджапIэхэм, кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэм ачIэтхэм) лицензие яIэныр Федеральнэ законым къыделъытэ. Ащ игъэцэкIэн лъыплъэгъэныри тэ типшъэрылъ. ГухэкI нахь мышIэми, мыхэм лицензие къыдахыным епхыгъэ Iофыгъохэр муниципальнэ образованиехэм агъэгужъох, анахьэу ащкIэ гумэкIыгъохэр къызыпыкIыхэрэр районхэр арых. А IофшIэныр нахь псынкIэу зэшIохыгъэн зэрэфаер агу къэдгъэкIыжьы тшIоигъу министерствэхэм ыкIи ведомствэхэм япащэхэу ахэм алъыплъэн фаехэм.

Iоф зыдэтшIэнэу итхъухьэрэ Iофыгъохэм ащыщ МВД-мрэ наркотикхэр хэбзэнчъэу гъэзекIогъэнхэм пэуцужьырэ къулыкъумрэ (ФСКН-м) тазэрадэлажьэрэр тапэкIэ нахь гъэпытэгъэныр.

ИкIэухым къасIо сшIоигъор мы къулыкъум ыпашъхьэ ит Iофыгъохэр, пшъэрылъэу иIэхэр шэпхъэшIухэм атетэу гъэцэкIэгъэнхэр, зэшIохыгъэнхэр тиспециалистхэм яамал, яшIэныгъэ къызэрахьыщтыр ары.

— Тхьауегъэпсэу, Айтэч, гущыIэгъу укъызэрэтфэхъугъэмкIэ. ШъуигухэлъышIухэр къыжъудэхъунхэу шъуфэтэIо.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Сурэтым итыр: **Росздравнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэу Шымыгъэхъу Айтэч.**

Тезыхыгъэр Iэшъынэ Аслъан.

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

ХэмыкIокIэжьын тыркъу

Рассказ

(КъызыкIэлъыкIорэр мэлылъфэгъум и 1-м къыдэкIыгъэ номерым ит).

Айтэч зэхихыгъэм ежэгъахэп. Ащ игугъу къыфишIыжьырэпти, ежь къыщыхъущтыгъэр къешIугъэу, Тхьэм насыпэу фишIыгъэм езэгъыгъэу ары. КъызэтезыIажэу къышIошIыщтыгъэр сабый ышъо зэрэхидзагъэр ары. Сыда джы къэхъугъэр? Мэщыкъо Асфаррэ ипсэогъурэ гущыIэхэу урамым зэрэтетыгъэхэр зылъэгъугъэ горэм къыриIотэжьыгъэти, Айтэч къышIагъ жьыбгъэр къыздикIырэ лъэныкъор. Ары шъхьаем сыда ащ къыриIогъэщтыр? Ышъо сабый зэрэхэлъыр ышIэзэ ыщэжьынэу ащ къыриIогъэнэр ышIошъ хъущтыгъэп. Ащ игугъу фишIынэу фэягъэп, пэшIорыгъэшъэу ыушэтынэу гухэлъ иIэу еIэсэкIэу къыригъэжьагъ:

— Сыда джы къэхъугъэр? Ащ игугъу къысфэпшIыжьыщтыгъэпти, къызэрэсщыхъущтыгъэр насыпэу Тхьэм къыпфишIыгъэм уезэгъыгъахэу уигъашIэм укъыздыщыIэнэу уеуцолIэгъахэу ары.

— Ари къыосIон, — игуапэу Данэ джэуап къытыжьыгъ, — зы мазэрэ уадэжь сызесым къызгурыIуагъ угу зыфэмыкIорэ псэогъум удыщыIэныр зэрэхьэзабыр. Джы нэс ащ игугъу къыпфэсымышIыми, джы тадэжь сыкIожьыщтышъ пшIэным пае къыосIуагъ.

ОшIэ-дэмышIэу Данэ зыкъызэрэзэпыригъэзагъэм ежь зэнэгуерэр шъыпкъэнкIи мэхъум зегупшысэм зэриIожьыгъэ Айтэч: «Емынэр зыIухьан Асфар мыр къыгъэблыгъэна?» Ау сыд къыриIогъэщтыми, ежь псэогъу зыфишIыныр ышъхьэ къихьэгъахэп. ЧIимынэмэ шIоигъу, ащ фэшI еIэсэкIы, зэнэгуерэм игугъу фишIыгорэп.

— Сабыеу пшъо хэлъым ихьатырми...

— Ащи сегупшысэгъах, — къэгуIагъ Данэ. Ары анахьэу сыкъызэтезыIажэщтыгъэр, ау ар сэIокIэ хьэзаб сыхэтэу сигъашIэ къэсхьыным ыпэу сыщымыIэжьыныр къасштэу тадэжь згъэзэжьыныр нахь хэкIыпIэ тэрэзэу слъытагъэ. Сабыир къэхъумэ, уикIалэшъ, уфаемэ бгъотыжьын, хьау пIомэ къэслъфыгъэшъ, сфэлъэкIыщтымкIэ згъашIоу сIыгъын.

— Джыри зэ егупшысэжь, — Айтэч шIу ылъэгъурэ бзылъфыгъэм къыщимыгъэзыеным пае иамалхэм яусэ. — Ятэ зышъхьарымыт сабыир насыпышIо хъун ылъэкIыщтэп. Ори къыздэошIэ шIу дэдэ узэрэслъэгъурэр. Арышъ, сэ сфэлъэкIыщтымкIэ пшIоигъор пфасшIэу, уилэгъухэм уамыхъуапсэу узэрэсIыгъыщтыр пшIошъ гъэхъуи, сыолъэIу сыкъыщымыгъэзыенэу. Узэрэзгъэгугъэрэр згъэцэкIэжьын зэрэслъэкIыщтым уицыхьэ телъэу къысщэхъу.

Ащи къыубытыгъэп Данэ.

— Сегупшысэгъах, — къыпиупкIыгъ.

Айтэчи ащ нахьыбэ фэщыIэжьыгъэп, къызпыгубжыкIыгъ:

— ШIу плъэгъурэм, зыщыбгъэгъупшэн умылъэкIырэп удэкIожьыщт, ара? Ара непэ Асфаррэ орырэ шъугущыIэу урамым шъузытетым зэшъуIуагъэр? Арымэ, ыпэкIи ар къыосIогъагъ, джыри къыкIэсэIотыкIыжьы, а угу пымыкIырэ кIалэм гу щыозгъэфэщтэп, сигъогупэ тесыдзыщт. О усимыIэу сэ сыщыIэн слъэкIыщтэп, ащ пае сызэблэн щыIэп. СигущыIэ згъэцэкIэжьэу зэрэсишэныр къыбгъурыIогъахэу къысщэхъу.

— Хьау, хьау, Айтэч, — зэхихыгъэм къыкIигъэщтагъэу, еуцолIэжьы зэрэмыхъущтыр къыгурыIуагъэу къэгуIагъ Данэ. — Шъыпкъэ, непэ Асфар урамым сыщыIукIэгъагъ, тыгущыIэуи бэкIаерэ тыщытыгъ, ау а о къыпшIошIыгъэм фэдэ зэтIогъахэп. — Нахь ышIошъ ыгъэхъуным пае пигъэхъожьыгъ. — Зыгорэм хэкIыгъэ сабыир зышъо хэлъ бзылъфыпIокъон, ащ ыпэу шхончыкIэ укъысаоу сыуукIымэ нахьышIу.

— Сэ шхончыкIэ сыуаоу усэукIыфэ ущыIэнэу Тхьэм еIу, ау... — къыIощтыр къин къызэрэщыхъурэр къыхэщэу хэщтэкIыгъ Данэ, — шхончыкIэ къыуаомэ зышIоигъуи щыI...

— Хэт? — зыцIэ къыриIощтыр ешIапэми, къэгуIагъ Асфар.

Дани ащ нахьыбэ фэщыIэжьыгъэп, Айтэч риIуагъэхэми къыриIожьыгъэхэми ащигъэгъозагъ. Ащи тещыныхьэу иунэ къимыкIыжьынэу зэрэрихъухьагъэри ыушъэфыгъэп.

— Ары Iолъ. Ары Iолъ, — а гущыIитIур Асфар къыкIиIотыкIыжьыгъ, джэуапэу къытыжьыщтым егупшысэ фэдэу гъэр, анахь шIу плъэгъоу пIуагъэми, зэзыпэсыжьын адыгэ кIалэ къызэрэмыхъущтыр къыбгурыIон фаеба.

— АщкIэ сэ сыбгъэпщIэн плъэкIыщтэп, — ышIошъ хъугъэп Айтэч. — ШъузыщызэIукIагъэм ехъулIэу шъуадэжь укIожьынэу ошIэ-дэмышIэу зэрипхъухьагъэм хэлъыр къызгурымыIонэу сыхьакъ-мэкъ дэдэу укъысэплъа? Арышъ, егупшыс, угу хэпкIэгъэ кIалэр егъэшIэрэу чIэунэнымрэ сэ сиунэ укъинэнымрэ нахь къапштэрэм, къытхад.

Айтэч игущыIэхэм Данэ къыкIагъэщтагъ, ыгу къагъэкIодыгъ. Ары, къыриIуагъэр ышIэнкIи Айтэч тIу еIэщтэп, шIу ылъэгъурэ кIалэр къекIодылIэн ылъэкIыщт. Ауштэу зыхъурэм сыд ищыIэжь, зыщигъэгъупшэн ымылъэкIэу гугъу-мыгъум хэтэу игъашIэ къыхьыщт. Ащ зегупшысэм ышъхьэ къеуагъ: «Тадэжь сыкIожьыщта-сымыкIожьыщта?» ФэгуитIу къэхъугъ. МыкIожьымэ къызлъэхэнэщт лIым дыщыIэныри тхьагъоп, ары шъхьаем сыд илажь шIу ылъэгъурэ кIэлэ хьем. «Асфар къызэзгъэкIодылIэнэуи?! Хьау, хьау, — ыгукIэ къэкууагъ. Айтэч иунэ къинэнэу тыриубытагъ.

Мафэхэр кIощтыгъэх. Данэ ядэжь къэкIожьыгъэу аIоу Асфар зэхимыхьэ зэхъум зыфэшIыр къыгурымыIоу къэгумэкIыгъ. КIэгъожьыгъэна? Данэ зыфиплъыхьэу ригъэжьагъ. Ыпэ къимыфахэ зэхъум ыпэкIэ зэришIыгъагъэм фэдэу тхылъыпIэ тхыгъэкIэ макъэ ригъэIугъ зэIукIэхэмэ шIоигъоу. Данэ къышIагъ Асфар къыIукIэмэ зыкIышIоигъор, ау риIожьыщтыр ары къин къыщыхъущтыгъэр.

Уахътэу къыфишIыгъэм ехъулIэу Данэ Асфар урамым зыщыIокIэм, къэухьэ-ухьажь имыIэу гуIэнкIэ къеупчIыгъ:

— Сыда адэ шъуадэжь укъызкIэмыкIожьырэр, тызэзэгъыгъагъэба, сикъыуажэзэ сезэщыгъ. УкIэгъожьыгъэу къэзи къымыIоу плъызэу тIэкIурэ щытыгъ. Къыгъэщтагъэу Данэ къыщымыхъуным пае, ыпэкIэ фэдэу мэхьанэ хьатэ римытыгъэу джыри зыкъишIыгъ. — Ары нэмыIэмэ укъызфанэрэр Iофэп, сэ къысщыхъугъэр укIэгъожьыгъэу ары. ЫпэкIи къыосIогъагъэба, ар зышIэщтым хэшъоунашъо ышIыщтэп. Арышъ, псэогъукIэ укъысфаемэ, Бэгъотыкъомэ яунэ пшъхьэ къихыжь.

Ежьыри ары зыфаер, ау зытещыныхьэрэр джыри фыхигъэпсыгъ:

— Нэужым укIэгъожьыкъомэ? — Тэрэзэу къызэримыIуагъэм гу лъитэжьыгъэу Данэ къызэгъэтэрэзыжьыгъ. — О ащ хэпшIыкIыжьын щыIэп, сэ укъызэрэсэкIодылIагъэр зыфэзгъэгъужьын сымылъэкIэу, сыгу уимыкIэу сигъашIэ къэсхьыщт. Айтэч цыхьэ фэпшIыпэнэу щытэп. Марыба ыпэкIэ къысиIогъагъэр ыгъэцэкIэжьыгъэба! Арышъ Тхьэм насыпэу къысфишIыгъэм сезэгъэу Айтэч иунэ сыкъинэмэ орыкIи сэрыкIи нахьышIу.

— КъапIоуи зэхэсэмыгъэх, — Асфар къедэIунэу фэягъэп. — А зыфапIорэм утемыщыныхьэу шъуадэжь кIожь, сэ сыкъыожэ.— Ар къызэриIокIыжьи, Данэ къыIощтыми емыжэшъоу Асфар ежьэжьыгъ.

Дани а мафэм илI къэкIожьыфэ емыжэжьышъоу ищыгъынхэр Iалъмэкъым къыригъэкIужьи, ядэжь къэкIожьыгъ, Асфар къылъэкIофэ ышIуабэ дашIэу ежэщтыгъ, ау къэмылъэгъуахэ зэхъум зыфэшIыр къыгурымыIоу къэгумэкIыгъ: «КIэгъожьыгъэна? «Нэужым къэбарэу къылъыIэсыгъэм ыгучIэ рихыгъ. Асфар зыгорэм кIощтэу унагъом исхэм ащыщ къыримыIуагъэу къызымылъагъорэр тхьамафэм къехъугъэшъ икъэмыкIожьыкIэ рапэсын амышIэу янэ-ятэхэр егъэгумэкIхэу ары. Ар зэрэзэхехэу Данэ ышъхьэ къеуагъэр къехъулIэн ылъэкIыщтэу ежь зытещыныхьэрэр ары. Тхьэм елъэIущтыгъ яшIулъэгъу ихьатыркIэ зи къемыхъулIагъэу псаоу къэкIожьынэу.

Асфар къэмылъэгъуахэ зэхъум милицие Iоф ашIыгъ, ари ыуж ихьагъ. Бэрэ лъыхъуагъэх, ау е-о-ой Данэ зыщыгугъыгъэм зи къикIыгъэп, чIыгур зэгози дэфагъэм фэдагъ, псаоуи къагъотыжьыгъэп, ихьэдашъхьи теплъэжьыгъэхэп.

Айтэч къыриIуагъэр ыгъэцэкIагъэу Данэ къыщыхъоу Асфар теплъэжьыным щымыгугъыщтыгъэми, етIани ыпсэ фигъадэщтыгъэ кIалэр егъэшIэрэу чIинэгъэпэныр ышIошъ ыгъэхъунэу фэягъэп. Айтэч игъогупэ тыридзынэу къызэрэриIуагъэм зыщегъэгъуазэм, зигъэлIэу къыгъэщтагъэу къыщимыгъэхъуным пае хьатэу зэхимышIагъэу зыкъишIыгъэми, хэт ышIэра къехъулIэн ылъэкIыщтым тещыныхьэу ышъхьэ рихьыжьэжьыгъэнкIи мэхъур ыгукIэ зыдиIыгъыгъ. Ежагъ Асфар псаоу щыIэу зэхихыным щыгугъэу, ужыпкъэм, янэ дэжь кIуи елъэIугъ, нэмыкIхэм аримыIощтыми Асфар фэгъэхьыгъэу къэбар горэм щыгъуазэмэ къыриIонэу, хэти игугъу фимышIыщтэуи гущыIэ ритыгъ, ау ащи къыкIэрихыгъэ щыIэп.

— А, сипшъашъ, скъо шIу зэрэплъэгъурэр сэшIэ, ежьыри ары, ау псаоу щыIэу сэшIэмэ о пшIосыушъэфына, — ыIуагъ ным ынэпсыхэр IэгушъокIэ кIилъэкIыкIыхэзэ. — Аущтэу къычIэкIыгъэми сэргущи боу сыгушIони, ау Асфар фэгъэхьыгъэу дэгъуи дэйи сыд фэдэ къэбари сыщыгъуазэп.

Ащ къыриIуагъэм гугъэпIэ тIэкIоу Данэ иIагъэр шIуигъэкIодыжьыщтыгъ. ШIу ылъэгъущтыгъэ кIалэр къызэрекIодылIагъэр зыфигъэгъужьын ымылъэкIэу Данэ гугъу хэтыгъ. Ыгу еIэжьыгъэу щымыIэжьым дэгущыIагъ: «Укъысэдэгугъэгущэп нахь, си Асфар, боу бэрэ къыосIуагъ ар къыохъулIэн зэрилъэкIыщтыр». ЩымыIэжьыр зэригъэмысагъэр жьалымыгъэу зыфилъэгъужьыгъ, сыд фэдиз къин ежь ылъэгъущтыгъагъэми, Бэгъотыкъомэ адэжь къинагъэмэ кIалэр псаоу къэнэщтыгъэу ыIуи, ащ къызэрикIыжьыгъэм инэу рыкIэгъожьыгъ, хэукъоныгъэ инэу ышIыгъэуи ылъытагъ. «Къысфэгъэгъу, Асфар, а хэукъоныгъэр сэгъэшIыгъэр шIу дэдэ узэрэслъэгъурэр, псэогъу сыпфэхъуным сызэрэкIэхъопсыщтыгъэр ары», — нэрымылъэгъоу Данэ джыри кIалэм дэгущыIагъ.

Данэ нэпсыбэ ригъэхыгъ, сыд фэдизэу згыижьыгъэкIи къехъулIагъэр зыщигъэгъупшэн ымылъэкIэу гугъу хэт. Ащ шIу ылъэгъущтыгъэ кIалэр егъэшIэрэу зэрэчIинагъэр хэмыкIокIэжьын тыркъоу ыгу къытенагъ.

А хъугъэ-шIагъэм ыуж мэзэ зыщыплI нахь темышIагъэу Айтэчи ыдэхъугъэр амышIэу къуаджэм зыдэкIодыIым, апэм «ох, фэшъуашэу къехъулIагъ» ыIогъагъэми, ари ежь къызэрекIодылIагъэр зыдишIэжьэу Данэ тхьаусыхагъэ: «Адэ гущэ сыдэу нэбгырэ мыгъоу мы Тхьэм дунаим сыкъытыригъахъуи!»

2010-рэ илъэс

Хьалыгъур зэкIэми ашъхь

Мыекъопэ хьалыгъугъэжъэ комбинатым нэмыкIэу тхьацухэкI продукциер къыдэзыгъэкIырэ хьалыгъугъэжьапIэхэри тикъалэ дэтых. А бизнесым хэхъоныгъэхэр ешIыхэшъ, шъхьадж къыдигъэкIырэм изытет дэгъуным фэбанэ.

ХьалыгъугъэжьапIэу «И. П. Шыкъултырым» пчэдыжьым тызыдахьэм, цеххэм IофшIэныр ащыжьотыгъ. Производствэм ипащэу Ольга Морозовам гущыIэгъу тызыфэхъум къытфиIотагъ:

— Шыкъултыр Мусэ хьалыгъу ыгъэжъэнэу ыгу къызэкIым, мы чIыпIэр къыщэфыгъ. Апэ ышIыгъэ цехым унэгъо хьалыгъу щагъажьэу аублагъ. Илъэс заулэ зытешIэм, производствэм зырагъэушъомбгъугъ. ХьалыгъугъэжьапIэм джыдэдэм хьалыгъу зэфэшъхьафыбэ къыдегъэкIы: лъэпкъищэу зэтефыгъэ унэгъо хьалыгъур, апэрэ, ятIонэрэ, апшъэрэ сортхэр зиIэ хьалыгъур, бзыгъахэхэр. Джащ фэдэу хьамцIый хьалыгъу зэфэшъхьафхэр, коц хьаджыгъэм хэшIыкIыгъэр, батон лъэпкъ пчъагъэ, булкэхэр, хьалыжъыехэр къэтэшIых. ХьалыгъугъэжьапIэм сменищэу Iоф ешIэ, нэбгырэ 30-мэ IофшIэпIэ чIыпIэ мыщ щарагъэгъотыгъ. ОборудованиекIэ зэтегъэпсыхьагъ, Тыркуем, Таганрог къащашIыгъэ хьакухэр цеххэм ачIэтых. Iоф щызышIэхэрэм игъом ялэжьапкIэ араты, хьакулахьэхэм ятыни благъэкIырэп.

Пчэдыжь къэс ямашинэхэм хьалыгъу стырыр республикэм ирайонхэм алъагъэIэсы. Къалэм ипсэупIэу «Черемушкэм» ичIыпIитIу ахъщэ тедзэ фамышIэу хьалыгъур ащащэ. Гупчэ бэдзэршIыпIэми хьалыгъугъэжьапIэм тучан щыриI.

Леонид МЕРТЦ.

ЦУЕКЪО Юныс

ЛъышIэжь

(Романым щыщ пычыгъохэр)

(КъызыкIэлъыкIорэр гъэтхапэм и 30-м къыдэкIыгъэ номерым ит).

Моу бэдэди щышIагъэп, мэшIокум ишIункIышъо хэсхэу зэрэгъэжъотыхэзэ, къызэранэкIыщтыгъэхэ шъофбгъоджхэр, къазгъырыпэкIэ къызэхатIыхьэзэ, ари имыкъоу, лъыпскIэ къагъэшъокIыжьхэзэ, къызэкIэкIожьых. Игъорыгъоу къызэкIэкIожьых. Ащ фэдэ зыхъукIэ «IонэкIо кIалэмэ» агушъхьэ зэрэшхы, амал зыфэмыхъухэрэм орэдыр абгъэгу къыдефы: «Ура, ура, ура! Ура, кэмсэмол!..» — ягъэрет нахь къызхаштэжьэу къащыхъузэ...

Мыщ фэдэ зэпыупIэ хьазабыгъохэм янасып къыхьыжьыгъэмкIэ шыблэкъохьаблэмэ лъэш дэдэу етIани шыкурышхо ашIыжьы. Зымафэ Къолэс сержантым ыгу къэкIыжьыгъэти, адыгэ командир кIалэу къакIохэ зэхъум ягъусагъэр зэримылъэгъужьырэм ыгъэгумэкIэу къыхиIукIыгъ. Запсэкъо капитаным кIодыкIэу фэхъугъэр шыблэкъохьаблэмэ урыс кIалэм къыфаIотагъ. Джаущтэу Запсэкъом шIукIэ игугъу амышIэу мэфэ закъуи блэкIырэп. «Тхьэм джэнэт дахэр къырет, кIэлэ шIэгъуагъ!» — гъэнэфагъэу Ещыкум къыIощт. ТIэкIу щигъэшIэни, гукъэкIыжь шIоркъым хэтэу, ыл хичызэ Хьаджэмыекъоми ыгъэшIэгъощт: «Ярэби, псаун шъуIуа, тхьамыкIэр?» ЗэпыупIэшхор мыщ дэжьым зэкIэмэ азыфагу дэтыщт. ЕтIанэ ГъукIэмкъор ары, гукъэошхор къыхэщызэ, ар къэзыукъощтыр: «Олахьэ, Мэджыд, а мафэм сэ сызыхэплъэгъагъэм псэ къыпыкIэжьын сIоу, Тхьэм ар ежь ышIэн, сыфэмыгугъэжьырэ...» Мыхьамодэ, аужыпкъэрашъхьэм, икIэрыкIэу ыгу къышIузэхэхьажьыщт, ынэпсхэр къечъэщтых: «СыкIэрыхьэу, — ыпсэ хэIэжьзэ къыпигъэхъожьыщт, — ижь хэтмэ, хэмытмэ зэрэзэсымыгъэшIагъэмджэ сыфэмыфы дэд! Ау сэри сыщтагъэти, спсэ хэмытыжьым сыфэдагъ, зыпари сшъхьэ къихьажьытыгъэп...» — «Адыгэмэ хьадэр къыщанэу егъашIэми яхэбзагъэп. КIо, хъун, ащ мэхьанэ иIэжьэп, ори зымыукIыжь...» — Мэджыдэ кIалэм къыпэшIуечъагъ ыгъэIасэ шIоигъокIэ. — «Марджэ хъужьын, кIалэхэр, зыжъугъэпытэх. ЗэкIэмэ щысэ шъуафэхъунэу сэ сыкъышъущэгугъы,» — ыIозэ, плъэгъурэба, кIэлэ хъазынэр кIодыкIае хъугъэ.» — Къаймэти, ыпэрэмэ анахьэу, гуегъу-псэегъур ягъусэгъэ капитаным икIэрыкIэу фишIыжьыгъ.

МыуIэшыгъэ дзэ зэпкъырытэкъухьэгъэ цIыкIум ащ лъыпытэу ащыгъум шъыпкъэмкIи, пкIантIэр зэрикъухызэ, псаоу къэнэжьыгъагъэхэмкIэ ерагъэу зызэриугъоилIэжьыгъагъ. Украинцэ лIы гъэсагъэу, ИванюккIэ еджэхэу, пащэуи адэдэми зыхидзыгъагъ. Артиллерие полк екIагъэм нэужым зыхатэкъожьхэм топгъэо расчетэу иIэмэ ащыщ Иванюк ыIэ къыралъхьэгъагъ. Кэмэндир ныбжьыкIэм шыблэкъохьаблэхэмрэ Индрысэмэ ащыщэу къэнзал кIалэмрэ гъусэ зыфишIыгъагъэх: дэгъу дэдэу зэрэшIэщтыгъэх, сыд еIуалI фаеми, гъогу хьылъи къызэдакIугъагъ! Хьау, тфы хъущтыгъэх, Колосов аIоу ятфэу, Пшызэ шъолъыр щыщыгъ. БатIбэжъу баф-чафыжьыгъ, сыд ыIоми къекIоу, сыд ышIэми игъоу фэплъэгъоу. Шыблэкъохьаблэмэ кIалэм адыгэ лъэкъоцIэ шIагъуи къыфагъотыгъагъ, пшысэм хэт Къолэс арыгъэ агу къэзыгъэкIыжьыгъагъэр. Адыгэмэ пелыуанэу зигугъу ашIырэм фэдагъ. Къазгъыр тэрэз зыIэкIэбгъафэкIэ нэбгырэ зыщыплIмэ афэхъун хьандэчыр къыпфыритIыкIыщтгъагъэ сыхьатым агум. Къуаджэу Дукмасэвыр арыгъэ кIалэр къыздикIыщтыгъэр. Апэрэ мэфэ шъыпкъэм Иванюк лейтенантэу, Къолэсрэ Ещыкумрэ младшэ сержантхэу (зыр наводчикэу, ятIонэрэр топгъаоу) — полкым икомандиры, Iофы зыригъэшIызэ, дзэкIолIмэ апашъхьэ, тэмэтелъхэри къащытырилъхьэгъагъэх.

Ащ «Служу Советскому Союзу!» джэрпэджэжьышхор къыкIэлъыкIогъагъ. ГъукIэмкъо Мыхьамодэ джы къызнэсыгъэми тэрэзэу ымыбзэ гущыIэхэр къыфэIошъурэп. Мы зымкIи ауж къинагъ. Мыхьамодэ ЧIЫГУ закъор ары ежь къыгъэшIагъэм зэригъэшIагъэу ыIорэр. ЗАОР зылIэужыгъор ышIэщтыгъэп, ышIэнэу, джыры нэмыIэмэ, ыгуи къыриIуахэщтыгъэп.

Мыщ нэмыкIэу ынатIэ пкIэнтIэшхор къезыгъэхы зэпытыщтыгъэр гущыIэ зыщыплI ныIэп зэрэхъущтыгъэр: «ПО-ОЛК, ОРУДИЕ К БОЮ!» Урыс кIалэхэр къыдэхьащхыщтыгъэх шъхьае, сыдкIэ илажь ежь ыбзэ зыкъитIатэрэпышъ, зыкъитIатэрэп. Хьау, апэрэ урыс гущыIэшхоу Мыхьамодэ ыгу зыгъэтхытхыгъагъэхэр мыхэр арыгъэхэп. «ВО — О — ОЗДУ — У — УХ!» «ВО — О — ОЗДУ — У — УХ!» — арыгъэ. Бырсырышхоу ытхьакIумнэIус зэIичыщтыгъэ!

Ежь командирым, Гречкэм, Запсэкъом фэдэу ичин иныгъэп, кэпитаныгъ ныIэп. Ащ ыпэкIэ — яIагъэр полковникыгъ, джырэ фэдэу зэгорэм къызэкIафэхэзэ фыкъуагъэу къаIотэжьыщтыгъ. Мыдрэр щэлэ-бэлэ теплъ, лъэпэ-лъагэу, шъхьацышхо телъ. Илъэс щэкIыр ыныбжьын. Ынэжгъ зэхэгъэштэкъэогъэ зыпытыгъ шъхьае, фэдэу гукIэгъушIылэу дунаим цIыф тетыгъэп. ШIэныгъэшхуи иIагъ, идзэзещакIэкIи, иунэшъо тынхэмкIи Iушыгъэшхо хэлъыгъ, ау ащ фэдэм зэрепэсыгъэу, Гречкэ кэмэндирыкIэм зыпари насып иIагъэп. Ыпэрэмэ афэдэу, полкэу ыIэ илъым зы чIыпIэ зыритIэни, ащ зыщигъэпытэни етIанэ утынышхоу ыпэкIэ зидзыным иамал-Iэзэгъухэр ыIэ къифэщтыгъэхэп — пыеу къакIорэр лъэшэу кIочIэшIуагъэ. Тидзэхэр тIэкIу-тIэкIоу джаущтэу къызэкIигъэкIуатэхэмэ, къызэлъигъэкIуатэхэзэ, кIэн къадешIэ пIонэу, хьабыкъохъушхокIэ Урысые хэгъэгум къашIуихьэщтыгъэ.

Джырэблагъэ, пчыхьапэ горэм, мыщ ыпэрэ пытапIэр арыгъэ ащыгъум зытетыгъэхэр, «мессершмиттхэр» фыкIаеу мыдрэми зэкIафэгъагъэх, тIуунаий мэшIошхокIэ агъэстыгъагъэх. ЗэпыупIэу моу окопым дэлъыхэзэ, Гречкэм, артполкым икомандир, Къолэс сержантыр, зигъэсэмэркъэузэ, мырэущтэу ыIуи еупчIыгъагъ:

— Товарищ кэмэндир, мыщ ыпэрэ щэджэгъошхэгъум типолитрук къыIысхи гъэзетэу сызэджэгъагъэмэ Гречкэ генерал горэ арыслъэгъогъагъ. Ар сыдэу шъо къышъуфыщыта? ШъуиIэхьылмэ сэIошъ ары...

Адрэми, IущхыпцIыкIызэ, ишъыпкъэ дэдэу джэуап къытыжьыгъ:

— А, Андрей Антоновичыр ара къызыфапIорэр? Ар сэ сиунэкъощба, товарищ Колосов, или как там тебя черкесы величают, Колес, —зыфэмыIажэу тIэкIуи Гречкэр IущхыпцIыкIыгъ. — Унэкъощ чыжьэ дэд шъхьае, мы самоходнэ артполкыр сIэ къизылъхьэгъагъэр арыгъэ, «ма, родственничек, дэгъоу кэмандэвать шIы» ыIуи. Ау зэрэсфэмышIышъурэр ори уинэрылъэгъу...— Мыщ дэжьым Гречкэр сэмэгумкIэ щыт Ещыкум къызэренэкIэуагъэр Мыхьамодэ ылъэгъугъ.

Джы мы Псыхъошхом ыхэкIэ нахь пэIудзыгъэу, тыгъэр къыкъомыкIызэ рагъэжьагъэшъ, Южнэ ыкIи Северо-Кавказскэ фронтхэмэ куоу зыхатIэнхи зыкъызэраухъумэжьынхэм зыфытырагъэпсыхьэ, пытапIэхэр ашIых. Пыир блэмыгъэкIыгъэныр ары зэкIэми ягугъэ-гупшысэхэр зэкIужьыхэрэр. ТинэIосэ Гречкэм иполки окоп тIын Iофхэр зэрилъэкI — жъотых. Шыблэкъохьэблэ кIалэхэр зыхэт расчет купми ары, ауж зыкъыригъанэрэп, Псыхъошхом инэпкъы адыгэ кIалэми тхьарыIо пытэ щызыфашIыжьыгъ. Мы чIыпIэм Къаймэт арыгъэ апэ дэдэ зыгу къэкIыжьыгъагъэр якъоджэ лIыжъым, Базрыкъо, мэшIоку станцием тетхэзэ, къариIогъагъэр: «СикIалэхэр, сыд хъункIи дзэужы зяшъумыгъэшI!» Ардэд, мызэгъогум шыблэкъохьаблэмэ ятоп анахь «жьызэпео» щэуапIэр ары джыри зыдэщытыр — тыдэкIи аджалым сыщызэкIэкIэплъын ыIомэ амалыр ихъоеу! Ары, дзапэм щыIэхэшъ — пстэури нахь зэхэфыгъошIоуи джы къафэхъущт! Угу гъэрэхьаты, лIыжъ цIыкIу! Тэтэжъэу Базрыкъу джы зигугъу сшIыжьырэр!

Командир — политрукхэм къызэрэрачъыхьакIырэр, ахэр гузэжъогъушхо зэрэхэтхэр зылъэгъухэрэм, джы мы къызнэсыгъэхэ Псыхъошхор пытапIэу апэкIэ къикIыжьыщтмэ яаужырэ пытэпIэ шъхьаIэу зэрафэхъущтым зыми щэч хилъхьэжьыщтыгъэп. Темыр Кавказым, лIэшIэгъуищ фэдизрэ Урысыеми зэIишIэжьыгъэгъэ Кавказ хэгъэгум, ар ипчъэ ихьагъугъэшъ арыгъэ...

Мы бэдзэогъу жъоркъышхом а лъэпкъыбэмэ япчъэ хъэрэпкIэрэшхор мамырэу зэфэшIыгъагъэ. Мы пчъэихьагъу-пчъэшъхьаIум дэжь, гъэнэфагъэу, пыир къынэсыщт, дзэкIолI шъэ пчъагъэмэ шъхьас зыфамышIыжьэу лъыпсыр щагъэчъэнэу къэт...

БэшIагъэп, мыщ къыпэкIэ, мэфэ зытIу горэ тешIэжьыгъагъэми, тешIэжьыгъагъ ныIэп, фабэр фэбэшхоу, щэджэгъонэстырым, Сталиным, оборонэм и Нарком, машIуаер къызыпыустхъукIырэ приказэу N 227-у къыгъэхьыгъагъэм политрукхэр артполкым идзэкIолIмэ къызафеджэгъагъэхэр. Ежь Мыхьамодэ а тхылъ шъхьаIэм итым щыщэу къыгурыIогъагъэр мэкIэжъые дэдагъ: «страна», «хлеб», «фабрик», «завод» зыфэпIощтхэр арыгъэх, ау тхылъым мэхьэнэ ин дэдэ горэ зэрэкIоцIылъыр ишIэ, изэхэшIыкIы къымыубытыгъэу щытыгъэп, къыубыты пакIопышъ, лъэш дэдэу имэкъумэщышIэ акъыл хэуIупкIагъэу къыфэнэжьыгъагъ, мыдэ илъфыгъэмэ илъэсэу къагъашIэрэ пэпчъ тым, Базрыкъо, пчъэ-шъхьаныгъупчъэ нэз теIулIэмэ шъэжъыемкIэ зэрахиуIупкIэщтыгъэхэм, гъэшIэным джы ахэр къызэрэнэжьыгъэхэм фэдэу.

Мары тхылъым итыгъэм щыщ гущыIэ заулэ: «...в корне пресекать разговоры о том, что ...у нас много территории, страна наша велика и богата, населения много, хлеба всегда будет в избытке. Такие разговоры являются лживыми и вредными, они ослабляют нас и усиливают врага, ибо, если не прекратим отступление, останемся без хлеба, без металла, без сырья, без фабрик и заводов, без железных дорог... Пора кончить отступление. Ни шагу назад!..»

— НахьыбэкIэ лъэбэкъу закъокIи тызэкIэмыкIожьынэу ары, Мыхьамод, мы тхылъым унашъоу къытфишIырэр, — Къаймэт ихьыкум къызэрихьыгъэу, ежь къызэрэшIошIыгъэм теткIэ, тхылъэу къызэджагъэхэр зэхыригъэшIыкIы шIоигъокIэ, мыщ фэдэ кIэух уасэр къыфишIыгъ. — Арышъ, Тенэ, нартмэ япсыхъожъэу джы мо плъэгъурэм, нэмыцым зы хьалъэбэкъу закъуи зэпыретымыгъэдзыныр, нарт чатэ фэдэу тыпэуцужьыныр ары къытиIомэ шIоигъор, мы уашъор ситхьамыгъэпцI...

ГъукIэмкъо Мыхьамод апэ къыкIэщтагъэр:

— Ар таштэу хъумэ?!

— Джащтэу хъумэ!.. «Лъэбэкъу закъокIи...»

ГъукIэмкъо Мыхьамод джыри зыгъэшIэгъуагъэр:

— Топыджэ тыкъызэхиупкIатэмэ, танкыджэ тыкъызэхищытIэжьызэ марышъ мы псыхъошхом инэпкъы тыкъыридзылIагъ. ТызэкIэмыкIомэ тэдэ тыкIонэу ары джы, Къаймэт!..

— Тэдэ укIот? УкIони занкIэу джэнэтым уихьат. Тхьэм ыпс, зыдэкIуагъэм щышIу ешI, Запсэкъор сыгу къэбгъэкIыжьыгъэджэ, Къаймэт! Iушыгъэ хэлъэу къэпIуагъ... — Хьаджэмыекъом ыIупшIакIэ гумэкIыгъо-чэфынчъагъэр телъэу IущхыпцIыкIыгъ.

Ещыку Къаймэт ар ыдагъэп:

— Сэрэп, Мэджыд, ар къэзыIуагъэр. Сталиным приказэу къытыгъ...

— Хьау, шъыу, о узгъэмысэу арэп. Ау сэ сызэренэгуерэмджэ, къэшIэгъуай а зэкIэкIо Iофыр, Къаймэт. Мары егъашIэм адыгэхэр къушъхьэм хэсыгъэх. КъаIотэжьэу Iаджыри зэхэтхыгъэ, къушъхьэхэчэу бгышъхьэм къыхэзырэр Тхьэми къыфэубытыжьырэп. Зыдэфэтым офэфэджэ... А къушъхьэхэчым джы тэри тыфэд сшIошIы нахь сшIэрэп сэ...

Щэджэгъо ужыр ара, хьаумэ, нычэпэ нэфшъэгъо пасэр ара, пыир мы япытапIэ къызэрэтеоштыр, ар къатеоштышъ, щэч зани халъхьажьырэп, артиллеристмэ агъэшIэгъожьырэп; аджалым апэ-ауж ышIыщтым игупшысэ мышъо-мылми зыкъаригъэутIэсхъынэуи хэти ышъхьэ къыригъэхьахэрэп. ЗыкъитIыхьагъэшъ, хъу шIоигъор орэхъу, шъхьаджи итоп хьазырыпсэу кIэрыт...

— Мы Гитлеры Iашэу иIэр зылIэужыгъор къэсшIэн слъэкIырэп...—гумэкIыгъо горэм хэтэу Колосов-Къолэси кIалэмэ ежь иныдэлъфыбзэкIэ къахэгущыIагъ...

— Сэри ар сшIэрэп, ау тэтиемэ зэратекIырэр нэрылъэгъукIэ енэгуягъо, — ыIуи, а бзэ дэдэмкIэ Хьаджэмыекъом кIалэм къыпигъодзыжьыгъ.

— Европэм мылъкоу иIэр Адольф ипхъотэрмэ адизыбзэ ышIыгъ...—Иванюк мыгуIахэу къафызэхифыгъ.

ГъукIэмкъом джы нэсфэкIэ ышъхьэ къыщекIокIыщтыгъэм ыгъэшIагъозэ къыкIэупчIагъ:

— Арэп, мыр адыгэмэ Тенэ псыхъу зыфаIотыгъэр ара, Къаймэт?

— Ары, урысхэр Дон аIозэ заджэхэрэр ары...— урысыбзэкIэ къыIуагъ.

— Ым, машалахь!.. Тенэ псыхъо къэслъэгъужьыныр олахьэ сымышIэныгъ... — гу къызIэпишIыхьажьызэ ГъукIэмкъо Мыхьамодэ джы IущхыпцIыкIы фэдэу зыригъэшIыгъ.

Къолэс зыгорэ гурыIуагъ пIонэу нэбэ-набэу Ещыкум къеплъыжьыгъ:

— Сыда Дон-матушкэ черкесмэ япсыхъуагъэу оIошъ ара? — къызIуипхъотыгъ ащ.

ЗэпыупIэ кIыхьэ кIалэмэ япсалъэ джыри къыдэфагъ.

Бомб зэIэут ыкIи игъорыгъо топыо макъэхэр зэхэо-зэхэкIухьажьхэу, полкым зызщыритIэгъэ чIыпIэм пэчыжьэ хьазырэу, фронтым ынэIу зыдэгъэзагъэмкIэ, къэIущтыгъэх. Пыим ишъыпкъэу щамбулыр тэтыемэ къаридзыгъ, ары, ишъыпкъэ дэдэу ыкIи зэпимыгъэужьэу. Хыое шыблэ пчыкIэджэгу зэхэт шIуцIэшхом IэимыIэжьэу зыкъызэрэзэхишIыхьэрэм, етIупщыгъэу ар къызэрэблагъэрэм уехъырэхъышэнэу щытыжьыгъэп.

(Джыри къыкIэлъыкIощт).

ИСКУССТВЭМРЭ КIЭЛЭЕДЖАКIОХЭМРЭ

Тиреспубликэ июбилей фэгъэхьыгъ

Музыкальнэ Iэмэ-псымэхэмкIэ орэдышъохэр къезыгъэ-Iорэ кIэлэеджакIохэр Адыгэ Республикэм искусствэхэм-кIэ икIэлэцIыкIу еджапIэ щызэнэкъокъугъэх. Адыгеимрэ Краснодар краимрэ янăыбжьыкIэмэ яшIэныгъэ зэрэхагъ-ахъорэр зэIукIэгъум къыщылъэгъуагъ.

ЗэхэщакIо купым хэтыгъэ Наталья Черниковам зэрилъытэрэм-кIэ, ащ фэдэ зэIукIэгъухэр ныбжьыкIэмэ ящыкIагъэх. Ермэлхьаблэ, Мостовской районым, краим инэмыкI псэупIэхэм кIэлэеджакIохэр къарыкIыгъэх. ЗэнэкъокъУр ашIогъэшIэгъон, яшIэныгъэ щауплъэкIун алъэкIы, кIэлэегъаджэхэр упчIэжьэгъу ашIых.

Ныбжьэу яIэм елъытыгъэу, музыкант ныбжьыкIэхэр шыкIэпщынэмкIэ орэдышъор къырагъэIоным фэшI купхэм ащызэнэкъокъугъэх. Куфэнэ Беллэ, Ольга Молчановам, ХъутIыжъ Заурбый, нэмыкIхэми хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыдахыгъэх. Зэнэкъокъур АР-р илъэс 20 зэрэхъурэм фэгъэхьыгъагъ.

ИскусствэхэмкIэ республикэм икIэлэцIыкIу еджапIэ икIэлэегъаджэу Лидия Кузовенковам ыгъасэрэмэ уащытхъунэу зыкъагъэлъэгъуагъ. Апэрэ чIыпIэхэр зыхыгъэмэ ащыщых Нелли Соловьевар, ПсыIушъо Саидэ, Анна Пучковар, Шымыгъэхъу Даринэ.

Гъэхъагъэ зышIыгъэ кIэлэеджакIомэ афэгушIуагъэх, щытхъу тхылъхэмрэ нэпэеплъ шIухьафтынхэмрэ аратыжьыгъэх.

Сурэтым итхэр: **Нелли Соловьевар, Анна Пучковар, ПсыIушъо Саид, Шымыгъэхъу Дарин.**

БАСКЕТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЫР

Мыекъуапэ ешIэгъухэр щыкIощтых

Урысыем баскетболымкIэ изэнэкъокъоу апшъэрэ купым щыкIорэм хэт командэхэу финалныкъом хэфагъэхэр мэлылъфэгъум и 5 — 10-м Мыекъуапэ щызэдешIэщтых. Тигъэзетеджэмэ ялъэIухэр къыдэтлъытэхэзэ, тикъалэ щыкIощт зэIукIэгъумэ, «Динамо-МГТУ»-р зыщешIэщт мафэхэм шъуащытэгъэгъуазэ.

Къалэхэу Барнаул, Орел, Ухта, Саратов, Ставрополь, Мыекъуапэ якомандэхэр финалныкъом щызэдешIэщтых. ЗэIукIэгъухэр мафэ къэс сыхьатыр 12-м, 15-м, 18-м Мыекъуапэ испорт еджапIэу N 2-м щыкIощтых. «Динамо-МГТУ»-м иешIэгъухэр сыхьатыр 18-м ыублэщтых.

Апэрэ мафэм зэдешIэщтхэр зэтегъапшэх.

«АлтайБаскет» — «Автодор»
«Планета» — «Орел-Олимп»
«Динамо-МГТУ» — «Динамо»

«Динамо-МГТУ»-м нэмыкI ешIэгъоу иIэщтхэр:

06.94
«Динамо-МГТУ» — «Автодор» Саратов
07.04
«Динамо-МГТУ» — «Орел-Олимп» Орел хэку
09.04
«Динамо-МГТУ» — «Планета» Ухта
10.04
«Динамо-МГТУ» — «АлтайБаскет» Барнаул.

ЗэхэщакIомэ баскетболыр зикIасэхэр ешIэгъухэм яплъынхэу рагъэблагъэх.

НЫБДЖЭГЪУ ЗЭIУКIЭГЪУХЭР

«Зэкъошныгъэм» зегъэхьазыры

Мыекъопэ футбол клубэу «Зэкъошныгъэм» илъэс ешIэгъум зыфегъэхьазыры. Командэм итренер шъхьаIэу Кобл Анзор къызэрэтиIуагъэу, ныбджэгъу зэIукIэгъухэр мы мафэхэм зэхащэщтых.
Поселкэу Тульскэм икомандэу «Урожаимрэ» «Зэкъошныгъэмрэ» зэдешIагъэх. Ащ ыуж Краснодар краим ифутбол командэмэ тифутболистхэр мэлылъфэгъум и 3-м аIукIагъэх. Кобл Анзор футболист макIэп къыригъэблэгъагъэр.

— Тызыхэдэн зэрэщыIэр нахьышIу, — еIо Кобл Анзор. — Мэлылъфэгъум и 14-м ехъулIэу «Зэкъошныгъэм» тштэщтхэр къэнэфэщтых. НыбжьыкIэхэм ямызакъоу, опыт зиIэхэри къедгъэблэгъэщтых.

Сергей Потешинымрэ Игорь Жегулинымрэ «Зэкъошныгъэм» хэкIыжьыгъэх, Ростов-на-Дону икомандэ зыщауплъэкIу. 2010-рэ илъэсым тикомандэ икъэлэпчъэIутэу ешIэщтыгъэхэри хэтыжьыгъэхэп. Уздэн Романи «Зэкъошныгъэм» хэтлъагъорэп.

Арэу щытми, тыгу дгъэкIодырэп. Станислав Меланченкэм, Къулэ Русльан, Станислав Мирнэм, Александр Нартиковым, Мыкъо Мурат, Джыгунэ Арсен, Датхъужъ Адам, нэмыкIхэми загъэхьазыры.

Клубым идиректор шъхьаIэу Нэтхъо Адам тызэрэщигъэгъозагъэу, «Зэкъошныгъэр» хы ШIуцIэм Iут псэупIэхэм ащыщ мэлылъфэгъум и 7-м ныбджэгъу ешIэгъу щыриIэщт, тифутболистхэр «Салют» Белгород дешIэщтых.

Сурэтым итыр: **«Зэкъошныгъэм» илъэс ешIэгъум зыфегъэхьазыры.**

Футбол. А. Абрамовым и Кубок

«Динамо» — «Газпром»

Анатолий Абрамовым фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъоу футбол командэмэ азыфагу щыкIорэр мэлылъфэгъу мазэм и 10-м аухыщт. Финалым «Динамэмрэ» «Газпромымрэ» щызэдешIэщтых.

Финалым и 1/4-м хэхьэрэ зэIукIэгъухэр стадионэу «Юностым» гъэшIэгъонэу щыкIуагъэх. ЕшIэгъухэр зэрэухыгъэхэр зэтегъапшэх.

«Фыщт» — УВД — 4:3, «Динамо» — «Кавказ» — 4:1, «Спортмастер» — «Радуга» — 5:2. «Газпром» — «Ошъутен» — 9:2.

Финалныкъом хэфагъэхэр тхьаумафэм зэIукIагъэх. Нахь лъэшхэр пенальтикIэ къэнэфагъэх.

«Газпром» — «Спортмастер» — 2:2 (пенальтикIэ 4:2), «Динамо» — «Фыщт» — 2:2 (пенальтикIэ 4:2). «Динамэм» икъэлэпчъэIутэу Р. Тхьаркъуахъом пенальтир тIогъогогъо къызэкIидззэжьыгъ.

— Тхьаумафэм, сыхьатыр 12-м, Кубокым икъыдэхын фэгъэхьыгъэ зэIукIэгъур тыублэщт, — еIо зэнэкъокъум исудья шъхьаIэу Пэнэшъу Мыхьамодэ. — А мафэм зэфэхьысыжьхэр тшIыщтых, апэрэ чIыпIэр къыдэзыхырэм Кубокыр фэдгъэшъошэщт.

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырякIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редакцием зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкIэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкIыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэгъэзетымщылажьэхэрэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэкIыщт. Гъэзетеджэхэмкъытфагъэхьырэтхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкIи къэзытхыгъэхэм аIэкIэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4280
Индексхэр 52161 52162
Зак. 996

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00